

Patrik och Karin Reuterswårds korrespondens under 1913 och 1914

I kvarlåtenskapen efter Erik och Åsa Reuterswård finns åtskilliga kartonger med brev som berör dem själva, deras barn och föräldrar och i viss mån äldre generationer. Här återges 20 utvalda brev som till största delen gäller Patriks och Karins – Eriks föräldrars – korrespondens med Patriks föräldrar Carl och Rosa under två händelserika år. Karins brev är underrepresenterade i detta urval så det måste sägas att hennes korrespondens var minst lika omfattande som Patriks. De utvalda breven är sådana som jag fann läsvärda, vilket inte utesluter att åtskilliga andra kunde ha valts med lika goda skäl. I flera brev har jag utelämnat avsnitt som verkade mindre intressanta.

Fram till hösten 1913 levde Karin och Patrik åtskilda under långa perioder p.g.a. Patriks arbete i Tokyo, men sedan gifte de sig och flyttade tillsammans till Tokyo och senare till Shanghai, där de fick sitt första barn.

Både Karin och Patrik var skickliga skribenter med sinne för väsentligheter, fast på olika sätt. Jag har bemödat mig om att skriva av texten ordagrant med bevarad stavning och interpunktion, som därför varierar mellan breven. Parenteser är originalens, medan rubriker, fotnoter och allt som står inom klammer är mina tillägg.

Anders Rd

Skucku den 11 april 2013

Innehåll

Kontrovers kring Patriks och Karins planerade giftermål.....	3
Försoning mellan familjerna.....	8
Patrik i Sverige på semester. Medicinbägaren av noshörningshorn.....	10
Bagagetrassel inför resa med transsibiriska järnvägen.....	11
På väg med transsibiriska järnvägen	13
På plats i svenska legationen i Tokyo. Kejsarens födelsedag	16
Tack för 1913. Änkedrottningens död. Patriks ekonomi. Flyttning till Shanghai. Karin väntar troligen barn	18
Order och kontraorder. Båtresan till Shanghai.	20
Privatekonomin. Arbetet som generalkonsul. Hemresa planeras via Suez. Politiska läget i världen och Sverige	22
Sevärdheter runt Shanghai.....	26
Het sommar. Hemresa med båt planeras. Skotten i Sarajevo och försvarsfrågan i Sverige. Hårda ord om Karl Staff.....	28
Fortsatt varmt. Mer om Staafts försvarspolitik.....	30
Världskrig hotar. Snart dags lämna Shanghai. Planerad resa i norra Kina	32
Första barnets födelse.....	33
Mer om den nyfödde. Oroliga tider i Europa och i Kina.....	34
Kriget leder till sämre kommunikationer. Mer om första barnet	36
Japanska påtryckningar och hot om mera våld i Kina. Hårda ord om Englands politik	38
Rosas bror Reinhold stupar vid Marne. Planer på båtresa hem via Suez	40
Svårt planera hemresa i krigstid.....	42

Kontrovers kring Patriks och Karins planerade giftermål

[Det första av nedanstående två brev sändes av vår farfars far, Carl Rd, till rådmannen KW Herdin, far till Karin som senare blev vår farmor. Det återges från en avskrift som Carl sände sin son Patrik (sedermera vår farfar) för kännedom. Brevet skulle behandlas konfidentiellt, men sekretessen kan väl lyftas nu eftersom de berörda inte finns kvar.

I vår tid är det nog få svenskar som delar eller ens kan förstå Carls patriarkaliska synsätt. Giftermål angick hela familjen, och där var det far som bestämde. Men från den unge Patrik fick Carl ett starkt och kompromisslöst svar, återgivet längre ner.

Till Carls försvar måste sägas att han snabbt gick Patrik till mötes så det hela slutade lyckligt. Ändå är det svårt att komma ifrån några lite pinsamma frågor som t.ex. (a) påverkades Carls agerande av önskan att Patrik skulle gifta sig med en adlig flicka? (Karin var inte adlig.) Och (b) man kan undra i vad mån Herdins senare ekonomiska stöd till det unga paret var övervägande spontant eller en anpassning till Carls krav.]

1. Brev från Patriks far Carl till Karins far KW Herdin

[Avskrift till Patrik gjord av Carl själv; originalet troligen sänt till Herdin den 6 januari 1913]

I anledning av min omedelbart förestående afresa från hufvudstaden kunde jag endast i största korthet besvara Eder ärade skrifvelse av d. 1 Dennes [januari 1913? AR] hvars innehåll emellertid hos mig uppväckt den största förvåning.

Ni tillåter Eder dotter att i hemlighet korrespondera med min son och detta med full vetskap om att hans föräldrar sakna all kännedom om den sålunda ingångna förbindelsen. Först sedan detta fortgått så länge att någon brytning icke mer är möjlig utan att bringa sorg och förtviflan öfver de unga och därmed äfven in i deras resp. familjer anses lämpligt att underrätta oss, och motivet till detta uppgifves vara fruktan för skvaller i Uppsala.

[Följande mening i avskriften sägs ha blivit struken i den version som sändes till Herdin:

Huru sådant skvaller kunnat uppstå synes mig svårt att förklara då kontrahenterna såsom boende på hvarsin sida af jordklotet icke kunnat träffa hvarandra på ett helt år.]

Det torde knappast vara nödvändigt framhålla att såväl min hustru som jag kände oss djupt sårade och kränkta öfver icke allena den brist på förtroende Patrik visat oss, utan äfven öfver den ringa hänsyn som från Eder sida tagits till hos oss möjligen förefintliga önskningar och planer beträffande vår sons framtid. Af kärlek till vår son och af medkänsla för den unga flicka han önskar göra till sin hustru beslöto vi emellertid att undertrycka våra känslor och jag tog till och med första steget till ett närmande genom att hos Eder anhålla om ett sammanträffande. Jag vågar tro att från vår sida icke den minsta skymt af bitterhet kom till synes under Edert korta besök i vårt hem, men jag vill äfven betona att vi handlade som vi gjorde i den fasta öfvertygelsen att Ni Herr Rådman kände det ansvar

Ni påtagit Eder; att Ni vore beredd att taga konsekvenserna af Edert handlingssätt, eller med andra ord, att Ni ägde villja och förmåga att kraftigt bidra till ordnandet af de ekonomiska angelägenheterna! Att döma af Eder ofvanberörda skrifvelse synes emellertid så icke vara förhållandet, men då hade det äfven varit Eder oafvisliga skyldighet att ofördröjligen sätta Eder i förbindelse med mig. Det ligger i sakens natur och bör äfven hafva stått klart för Eder att en gift diplomats lefnadskostnader skola vara relativt höga och att de icke stå i något förhållande till den lön han uppbär. Då Patrik icke äger någon enskild förmögenhet måste således helt naturligt det felande beloppet lemnas af de ungas föräldrar. Som jag redan vid vårt sammanträffande framhöll är jag villig ansvara för den rättvisligen på mig belöpande andelen, men jag är icke benägen påtaga mig hela det ekonomiska ansvaret hvilket skulle blifva nödvändigt ifall Edert årliga bidrag inskränker sig till 1000 Kr. – en summa som icke ens tillnärmelsevis kommer att räcka till Eder dotters toiletter och rent personliga utgifter.

Med hvad jag nu anfört hoppas jag ha tillräckligt motiverat min vägran, hvilken jag vidhåller, att under nuvarande förhållanden lemna mitt samtycke till den ifrågasatta eklateringen.

[Tillägg i blyerts på avskriften till Patrik:]

Detta bref afsändes af mig från Gessberg (jag tror säkert d. 6). Dröjsmålet beroende på att jag vid ankomsten till G. skref ett bref till hr. H., som jag dock icke ville afsända förrän M:a (o farbror Richard, som tillkallats förut att hjälpa M:a och mig i vår nöd p.g.a. hr. H:s 1. bref, som, tyvärr, var så litet tillmötesgående efter mitt 1. bref) sett det. Det befanns ej lämpligt, hvarför M:a med hjälp af farbror R. författade ett som är detta, af mig ordagrant afskrefs med undantag ngra rader sid. 2 som af mig ströks.

Detta bref skall du med omgående återsända.

2. Brev från Patrik till hans far Carl

Tokyo den 13 febr, torsdag, 1913

Min kära Pappa,

Trots att 10 dagar nu förflutit sen jag mottog Pappas brevkort av den 19 jan., har jag ej heller fått de utlovade brevavskrifterna. Jag har ej heller fått något annat brev hemifrån, av Mamma ej en rad sedan ett kort av den 5 jan. – Emellertid fick jag i söndags ett brev från Rådman Herdin däri han med hänvisning till de av Pappa utlovade avskrifterna och sitt förra brev förklarar att han måste anse denna korrespondens från hans sida avslutad.

Ehuru jag sål. ej ännu fått alla detaljer vet jag dock härigenom nog för att förstå att det otroliga inträffat, att Pappa och han ej kunnat enas om hur Karins och min gemensamma ekonomiska framtid skall kunna ordnas.

Jag antar att Pappa känner mig tillräckligt för att aldrig hava ifrågasatt att jag skulle komma att låta bero vid det resultat som denna olycksaliga brevväxling kommit till. Pappa vet att uteliv, nöjesliv, societetsliv o. dyl. aldrig legat i min smak, aldrig för mig framstått som eftersträvansvärdt. Det enda jag stått efter och längtat efter har varit ett eget hem med mitt hjärtas utvalda. I över två och ett halft år har jag nu endast levat för att få ett eget hem med Karin. Jag har satt in för mycket av mig själv på den saken för att det skulle vara möjligt för mig att nu uppge den – till på köpet på grund av oförskyllda och fullkomligt oresonliga förhållanden. –

Omständigheterna tvungit mig att tidigare än jag beräknat skriva om mina planer till mina föräldrar. – Att jag nu på det djupaste beklagar att detta varit nödvändigt, behöver jag ej tillägga. – Jag skrev dock så tydligt jag kunde i saken. Jag vågade hoppas att Karins mottagande i mitt föräldrahem endast skulle giva henne ljusa minnen med i livet, att det endast skulle utmärkas av glädje. Jag visste nog att Karin ej var det "lysande parti" som Föräldrarna naturligtvis i sitt innersta hjärta önskade för mig, men vågade ändock hoppas att intet därav skulle komma till uttryck i det sätt varpå hon mottogs, väl medveten om hur finkänsligt hennes sinne är. Jag gjorde antydningar därom i mitt brev och har anledning antaga att de ej behövde missförstås. Att de ekonomiska förutsättningarna för vår förening verkligen synas föreligga och att jag ej, efter vad jag tror, byggde mina planer ut i det blåa, tror jag mig ha visat i mitt förra brev. – Jag skrev och anförtrodde det käraste och dyrbaraste, det enda av värde jag egde förtroendefullt i mina Föräldrars händer – och resultatet?

De kval som jag genomgått den sist förflutna månaden låta sig ej med ord beskrivas, och ha fullkomligt förlamat min arbetsförmåga. Det har gått så långt att jag i enskildt brev till departementet har måst ursäktas för att jag ej kunnat fullgöra mina skyldigheter så som jag velat. – Det tjänar dock ingenting till att uppehålla sig vid denna sidan av saken. Jag vet att mina Föräldrar känna min smärta som sin egen, och att mina ord därom därför måste såra. Allt som gjorts i saken har ju endast varit förestavadt av omtanke för mitt bästa. Och det har förresten utslungats nog sårande ord och tankar i denna sak redan – Gud hjälpe att de vore slut nu!

Många av mina käraste förhoppningar ha nu grusats ohjälpligen. Det är nu ett beklagligt faktum som dock ej blir bättre av tårar fällda däröver. Det gäller nu bara att se kallt på saken och rädda så mycket som möjligt undan förödelsen och reparera där det är möjligt. Och häri ber jag mina Föräldrar att vara mig behjälpliga.

Jag ber Pappa att med mig se lidelsefritt på saken, så som jag nu kommer att framställa den. Enda sättet att komma till rätta med den är att sätta sig in i andra parter sätt att se. – För att förekomma missförstånd vill jag genast inskjuta, att jag är fullkomligt på det klara med att Pappas åtgöranden i saken endast varit förestavade av önskan att bereda mig en lycklig framtid och omtanke om mitt bästa. –

Pappa har sagt mig att mitt brev till Karins far varit mindre lyckligt och diplomatiskt – men vad skall man då säga om Pappas brev till Rådman Herdin av den 2 och 6 jan? Har Pappa satt sig in i hur det måste kännas för honom att få sådana brev innan han ens hunnit förklara sin ståndpunkt? Nog måste man medge att det var helt naturligt att han känt sig sårad i sitt innersta och blivit ond och omedgörlig därav? Det vore mera förvånansvärdt om han ej blivit det. – Nog kunde han väl få göra anspråk på att förklara sig innan saken bragtes så på sin spets. I en sak som denna böra väl båda parter hos den andra kunna förutsätta god vilja att ordna allt till ömsesidig och gemensam belåtenhet, ty nog har väl han en önskan att ordna framtiden lycklig för sin dotter lika väl som Pappa

hyser en sådan önskan för sin son. – Om man ser objektivt på saken måste man komma till det resultatet att Pappa genom att genast sätta kniven på strupen bragte det hela på avvägar. Rådman Herdin måste givetvis känna sig djupt sårad av att behandlas på detta sätt, att genast ställas inför valet att antaga av den andra parten på kronan fixerade fordringar – som en annan handelsvara. –

(Jag inskjuter ännu en parantes: jag ställer mig nu helt på hans sida att se saken men förbiser ingalunda att Pappa ingalunda menat det så, och att Rådman Herdins skenbara omedgörlighet strax i början måste kännas sårande för Pappa, och även för mig. Innan jag visste hela sammanhanget, antog jag att han utgick från principen, att man skall vara karl nog att kunna genom sitt arbete föda sig själv och sin familj, och att det borde vara varje faders plikt att uppfostra sina söner så att detta resultat uppnåddes, vid äventyr att själv få bära följderna av sin underlåtenhet härutinnan, och detta måste ju vara på det djupaste sårande för både Pappa och mig.)

Min åsikt är sålunda, att alla svårigheterna uppkommit, icke av reella grunder – ty, jag upprepar det, om man ser i stort på Pappas och Rådman Herdins förmögenhetsförhållanden, så måste man väl ändå medge, att möjligheter finnas att på ett någorlunda betryggande sätt ordna Karins och min framtid – utan av rent formella grunder, av den form som underhandlingen mellan Pappa och honom antagit.

Det som skett är av så allvarlig beskaffenhet att det nog, fruktar jag, kommer att lämna spår efter sig i framtiden, men jag är sangvinisk nog för att tro att mycket kan godtgöras om man å båda sidor är allvarligt besjälad av önskan att ordna allt lyckligt för oss två. Då jag, som jag redan framhållit, måste förutsätta att en sådan ömsesidig önskan verkligen föreligger, vågar jag be min far att hjälpa mig därmed.

Det är alldeles nödvändigt att det hela lägges om från grunden så att sakens behandling kommer att äga rum i förtroendets i stället för i misstroendets tecken. Jag ber därför Pappa ha vänligheten att till Rådman Herdin avlåta en skrivelse däri Pappa, med beklagande av vad som förekommit, anhåller att han godhetsfullt ville försöka anse som om hela den förda skriftväxlingen aldrig egt rum, samt meddelar honom att Pappa, utan något som helst förbehåll, lämnar sitt samtycke till vår förlovning, lämnande frågan om understödets belopp och övriga ekonomiska frågor öppna tills jag hemkommer, viss därom att, då det givetvis är både hans och Pappas högsta önskan att se sina barn lyckliga, denna sidan av saken kan ordnas på ett för alla parter tillfredsställande sätt.

Det är mycket jag sålunda begär av Pappa: att helt och hållet förneka sin föregående ståndpunkt – men den kännedom jag fått av Rådman Herdin och sakens kärnpunkt genom hans och Karins brev har gjort mig fullt och fast övertygad om att detta är bästa, för att ej säga enda sättet att bringa saken på rätt köl igen. Ej heller tror jag det är någon risk därmed. Han kommer säkert att visa mig tillmötesgående i den ekonomiska frågan, det kan jag se av hans brev. Jag ber nu innerligt att Pappa ville skriva ett sådant brev till honom, och det så snart som möjligt, och att jag måtte få ett telegram att Pappa gör det – det behöver blott innehålla orden (adr.:) ”Reuterswärd, Swedish, Tokyo – (text:) ja”. Jag ber alldeles särskildt om telegrammet då Rådman Herdin i sitt första brev bedt mig bryta förbindelsen med Karin och lösa henne och mig från alla löften och förhoppningar, därest Pappa verkligen motsätter sig vår förening. Jag skall, så snart jag får den utlovade avskriften av korrespondensen, svara honom att jag väl, för att efterkomma hans önskan, kan avbryta min korrespondens med Karin, så smärtsamt det än känns att utan egen förskyllan tvingas till ett sådant steg, men att det är mig komplett omöjligt att avstå från alla förhoppningar innan jag själv fått

försöka att ställa till rätta förhållandena, varför jag ber honom att godhetsfullt lämna frågan öppen till dess att jag kommer hem. Om jag får det telegram jag nyss skrev om vet jag då att jag kan få skriva till Karin igen. – Jag antar att detta brev med regelbunden postgång bör nå Pappa den 3 mars. Då under vintern förseningar höra till ordningen väntar jag tills den 8 mars, men till dess bör telegrammet kunna komma. – Det blir en ohyggligt svår tid att komma igenom, men jag skall försöka hålla ut. Som jag är alldeles arbetsoduglig i alla fall skall jag se om jag ej kan få resa bort någonstans, åtminstone några dagar – här går jag alldeles under. –

Jag anser mig böra tillägga, att jag i januari, sedan jag mottagit första breven hemifrån och även genom brev från Karin av nyårsaftonens datum visste hur mitt brev till Rådman Herdin blivit mottaget, insände min semesteransökan. För att få Wallenberg att tillstyrka den måste jag säga honom att avsikten med min hemresa var att jag ämnade gifta mig, utan att dock för honom uppgiva några namn. Samtidigt skrev jag likväl enskildt till Ramel och meddelade honom i förtroende min förlovning med Karin och min avsikt att gifta mig i sommar. – Tiden brådsnade och jag behöver tid på mig om jag skall lyckas hyra ut mitt hus under min bortovaro, vilket blir svårt nog ändå, och av de brev jag då fått kunde jag sannerligen ej förutse allt elände som skulle följa. – Icke i mina vildaste drömmar har jag kunnat tänka mig något sådant, och ännu förefaller mig allt som en vansinnig dröm.—

Nu ber jag emellertid min far att fortast möjligt rädda mig ur det ohyggliga andliga elände däri jag befinner mig, och däri jag ej kan längre kvarbliva utan att taga allvarlig skada. – Mitt förra brev skrevs under upprörd sinnesstämning, stundtals kunde jag ej se skriva för mina tårar – men detta brev är skrivet med kall hjärna, ehuru jag ej kunnat hjälpa att något av all den bitterhet varav mitt hjärta är fyllt kommit till synes i brevets början. Jag ber mina Föräldrar ha överseende därmed och att vid brevets läsande ställa sig på en så objektiv ståndpunkt som möjligt.

Pappas egen

Patrik

Försoning mellan familjerna

Brev från Karin till Patriks mor Rosa

Persborg, Rättvik

12.3.1913

Kära kära Tant!

O, hur glad blev jag ej, då jag för en vecka sen mottog Tants brev! Tack så innerligt därför – varje ord var så välkommet; det rörde mig ana Tants förståelse. Ja, det hjälpte till att krya upp mig. Jag är nu mycket gladare och friskare, och min sömn och livsglädje ha återkommit – här är sol utom och inom mig.

Tack för att jag får skriva till Tant när jag vill – jag skall dock försöka att ej efterfölja uppmaningen ordagrant, för då är jag rädd Tant finge höra av mig oupphörligen. Jag har nämligen så lätt att fatta pennan då jag tänker på dem jag håller av, och jag har redan så mycket kärlek för Tant, fast jag ej fått träffa Tant – i Lysekil blev det ju ej så mycket. Men Tant är ju Patriks Mor – och så har Tant intagit mitt hjärta genom skrivna ord – det är mycket nog det, för att jag skall tänka mycket och ofta på Tant! –

Vad det var roligt läsa, att Tant tänkte som jag för den 30:e.

Visserligen skulle vi ju invänta den 25 innan dagen fick anses bestämd, men tanken har dock listat sig fram dit ändå.

Så rart av Tant vilja komma till mig på den dagen, fast det komme att bli besvärligt. Jag ville också fråga Tant litet till råds just i den saken. Förlåt, att jag går till Tant – men jag har ju ej Patrik att gå till!

Jag ville gärna höra hur Tant ville för den dagen.

Mamma hitkommer om ett par dagar, så då kan vi ju få talas vid om det, men jag ville dessutom höra, hur Tant tyckte.

Det är ju otur, att Pappa ej kan vara hemma den dagen, annars hade ju allt blivit enkelt och naturligt. Jag tror, att Pappa skulle bli glad, och sätta så stort värde på, om han finge mottaga Patriks föräldrar hemma, sen han återkommit från Italien.

Det har ju varit så mycket svårt mellan Pappa och Patriks föräldrar – det vore ju därför så kärt, om allt finge bli glömt, om de finge träffas i glädje en gång.

Tant förstår därför nu min undran för den 30:e.

Firas den dagen – därmed menar jag, att jag finge se Patriks Föräldrar – kanske t.o.m. syskon – får Pappa kanske ej sen sin önskan uppfylld, då han hemkommer – Uppsalaresan är besvärlig nog för en gång – tyvärr måste jag ju förorsaka besvär, då jag nu ej bor i Stockholm.

Har jag skrivit så Tant förstod min undran. Vill Tant förlåta, att jag ver Tant hjälpa mig med det rådet.

Vill Tant tänka och svara uppriktigt, hur Tant helst önskade ha det. –

Jag vill det som jag vet, att Tant vill.

Jag hade ett långt rart brev från Vivy idag – åh, vad Ni alla äro rara mot mig. Jag känner så för Vivy, ensam som hon nu är – och jag hoppas så innerligt, att hon skall bli frisk snart. –

Och så hälsar jag Tant mycket mycket – och sänder Er alla mina bästa tankar.

Tants tillgivna

Karin

Patrik i Sverige på semester. Medicinbägaren av noshörningshorn

Brev från Patrik till hans mor Rosa

Stockholm den 1 september 1913

Käraste Moran!

Hjärtligaste lyckönskningar sänder jag Moran till födelsedagen! Mammi får tillbringa den allena på Kåfalla [ett bruk i Bergslagen; AR] men att alla våra tankar är hos Mammi den dagen vet Mammi nog. – Jag far i morgon till Uppsala igen och Karin och jag skola försöka nå Mammi i telefon på eftermiddagen. –

Den lilla presenten jag lämnade kvar på Kåfalla får Mammi öppna i morgon. Det är en gammal kinesisk medicinbägare förfärdigad av noshörningshorn. Dylika blir allt mer och mer sällsynta och ha alltid sitt värde, då man ju blott kan få en enda bägare av varje noshörning, och dessa höra till ett utdöende släkte. Bägaren är nog mycket gammal och formen lite ovanlig i det att den står på tre fötter. Vanligtvis är det bara en enda rund eller oval fot. – Hoppas att Moran som brukar vara road av kuriosa förstår att uppskatta den. Den användes av kineser till att intaga medicin och för att dricka vid vissa ceremonier.

I går var jag i Uppsala på tredje lysningsdagen. Det kom ej så mycket folk, som väl var, ty det vackra vädret håller alla kvar på landet än, men några hade åkt in speciellt för tillfället, och det var ju mycket vänligt.

En massa blommor kommo från alla håll: Uchidas [japansk diplomat? AR], President Åkerhielm, mina kamrater och en massa folk i Uppsala. Vi ha också fått en hel del vackra lysningspresenter, som Mamma skall få se om torsdag. Från Farbror Richard och Faster Ciss en utmärkt fin och stor silvergryta. – Och så hade vi utom Morans kära telegram även telegram från Pappa och Vivy samt från Marie och Robert Sager – det var adresserat till "Legationssekret. och Fru R" så att jag förmodar de togo fel på en vecka. –

Idag har jag haft och har fortfarande förskräckligt mycket att göra så att mitt brev blir ej så långt. Snart träffar jag också Moran, hoppas jag. –

Min förkylning är på retur och jag tror nog att jag snart är alldeles kry igen. – Det är så vådligt varmt de här dagarna i Stockholm, så att man går riktigt och våndas. –

Tuseh hjärtliga hälsningar från Morans egen

Patrik

Bagagetrassel inför resa med transsibiriska järnvägen

Brev från Patrik till hans far Carl

St. Petersburg den 19 september 1913

Min Kära Pappa,

Innan vi i morgon stiga på det transsibiriska tåget ville vi med dessa rader sända Pappa våra hjärtligaste lyckönskningar till Pappas 60-årsdag. [...]

Nu äro Karin och jag lyckligen anlända i den ryska huvudstaden. Det har ej skett utan litet svårigheter. Resebureaun i Stockholm hade gjort någon dumhet med biljetterna, så att vi gingo miste om rätten att få sammanlagt 100 kg frivikt av bagage. I stället fingo vi först pollettera för 25 Mk i Berlin till gränsstationen till Ryssland (Wirballen) och därifrån fingo vi pollettera till Kharbin i Manchuriet. Det kostade 81 rubel och ett oändligt bråk med de ryska tjänstemännen. Inga vederbörande funnos på sina ämbetsrum, utan man fick skicka folk omkring och söka, och till sist fick tåget kvarhållas för vår skull. – När vi så äntligen kommit iväg lät jag översätta poletteringslappen och det visade sig då att de expedierat vårt bagage via Petersburg-Moskva, i stället för Petersburg-Viatka, som våra biljetter lyda på. Då den förra vägen går långsammare, så att vårt bagage, om det går den vägen, skulle komma efter oss till Manchuria, gränstationen, och i vår frånvaro icke kunna tullbehandlas utan få ligga kvar där, måste jag därför vid ankomsten i Petersburg idag på morgonen söka få det ändrat. I över 1½ timme höllo vi på med att jaga olika ämbetsmän för ändamålet. Vi fick en hygglig hotellportier att hjälpa oss och vara tolk.

Vi sprungo omkring med honom i alla möjliga byråer som hänvisade till varandra eller tjänstemän som ej kunde anträffas. Stationsinspektoren var också som bortblåst. Till sist fick jag ut vårt bagage mot ett kvitto att det redan var inregistrerat. Jag ville att de i kvittot skulle skriva endast Petersburg-Kharbin, men byråkrater som de äro ansågo de sig ej kunna skriva annat än Petersburg-Moskva-Kharbin som det stod på polletteringslappen. De hänvisade oss att söka rättning vid Nikolai-bangården från vilken vi i morgon skola fara. Då efter lunchen begåvo Karin och jag oss dit och funno lyckligtvis genast stationsinspektoren. Han var en mycket förekommande man och sprang omkring till diverse ämbetsmän och telefonerade. Slutet blev i alla fall att han intet själv kunde göra åt saken utan hänvisade oss till ankomststationen igen. Telefonen dit var sönder så att han kunde ej själv telefonera. – Vi foro sålunda åter genom hela staden till Warschaubangården, där vi efter fruktlöst sökande på ämbetsrummet av en händelse stötte på stationsinspektoren i vimlet. Vi hälsade från den andre stationsinspektoren och förklarade saken. Han gav en man befallning följa oss och gav, såvidt jag förstod, befallning att mitt kvitto skulle ändras i enlighet med mina biljetter. Så knogade vi åter till ett kontor, där vi varit många gånger förut på morgonen, men mannen kunde tydligen ej förklara inspektorens befallning, ty tjänstemännen sutto bara och fånstirrade och begrepo ingenting. Och ingen närvarande kunde annat än ryska. Då ingrep jag och med tecken och under gjorde jag klart för dem att inspektoren befallt att kvittot skulle ändras (jag hade uppskrivet på ryska vad "stationsinspektor" heter) och pekade ut orden som skulle strykas och lät dem skriva dit "Viatka" i

stället. Det var ju några penndrag bara och efteråt strålade de alla som förtjusta barn över att det var så enkelt.

Få nu se om papperet duger i morgon då vi skola fara, så att jag slipper betala den stora övervikten en gång till. –

Vi ha i Berlin haft mycket tur med vädret och njutit mycket av de sköna dagarna i Schandau. I Berlin sista dagen voro vi på Lessing-Theater och sågo en briljant föreställning av Peer Gynt i ny uppsättning. Det var högeligen gripande och intressant, och man kunde ej låta bli att tänka på och tala om skådespelet hela dagen därpå, så hade de olika scenerna ätit sig in i ens minne. –

Här regnar det idag, vilket dock ej är att klaga över, ty därigenom blir det mindre damm på tåget i morgon. –

Nu farväl kära Pappa! Karin hälsar med mig på det hjärtligaste till Vivy. – Pappas brev till Karin har tyvärr av resebureaun i Berlin returnerats till Japan, så att det få vi ej förrän vid framkomsten!

Tusen hjärtliga hälsningar från Pappas egen Patrik.

P.S. Jag har visst ej än talat om att jag i Stockholm hos Lindgren före min avresa valde ut en skön päls av "säl-bisam" (tror jag det kallas) med utterkrage (svart). Den kostade 500 kr. –Jag vill minnas att Pappa till julen skrev att Pappa till julklapp 1912 ville för pälsinköp ge mig 260 kr. Om Pappa tycker det blir för mycket att ge mig de återstående 240 kr till julklapp i år, ber jag Pappa avskriva dem på mitt understöd nästa år (framåt sommaren). Jag får då bättre möjlighet att reda mig med mindre understöd än just nu. Pappas eg. Patrik

På väg med transsibiriska järnvägen

Brev från Karin till Patriks mor Rosa

En halv dag innan Charbin 28 september 1913

Käraste Moran!

Detta brev har varit påtänkt länge. Jag hade så stora förhoppningar, innan jag kom på tåget, att hinna skriva långa brev hem till Er alla, men det gick ej alls, som jag trodde. Tankarna ha minsann varit hos Moran, men då har jag helst suttit i ett hörn sysslolös – det går så illa att skriva på tåget – dels frysa orden inne, då de se hur vanställda deras föregångare bli på papper – dels blir ens hjärna litet onådig av skakningar. Men idag förefaller terrängen jämnare, och jag ber Moran ej kritisera min stil utan förstå, att jag menar så väl – de oskrivna orden äro så innerliga och ordnade –

Nu äro vi inne i Kina. I natt klockan halv ett voro vi i Mandchuria, gränsstationen från Ryssland, och då var tullvisitation – Patrik ombesörjde den ensam snällt nog, vilket var skönt och vilsamt för mig. Och nu ha vi lämnat den del av Asien som ju litet hör ihop med Europa – och närma oss de riktiga Österlanden.

Jag skulle önska att jag kunde beskriva hela resan riktigt för Moran. Men först vill jag nu riktigt tacka för Morans rara brev till Petersburg – mitt tack kom ju så helt kort, men hoppas Moran förstod, huru glada vi blevo få det brevet att leva på tills vi i Japan kan få höra från Er igen.

Det är en mycket egendomlig upplevelse detta att i många dagar vara inestängd på ett tåg – avklippt från all beröring med hemland och allt vad där sker. Fast vårt hem ha vi ju hittills försökt bilda kring våra kappsäckar – det har lyckats mycket bra förresten – fast tankarna ha nog ändå längtat litet bort till Er.

Det är bra synd, att den här resan skall vara så lång och besvärlig. Jag skulle önska att första halvan av Sibirien kunde tas bort – då kunde kanske Moran företa en resa och få skåda en alldeles säregt vacker och intressant natur.

Men man kan ju ej skapa om naturen och därför vill jag ej rekommendera resan utan får försöka beskriva det vackra så Morans fantasi kanske kan se det för sig.

Alltså: Vi foro från St Petersburg. Det gick helt lätt att få vårt poletterade bagage med oss och vi installerades för sex dagar i en kupé helt vanlig som våra första klassens halvkupéer, obetydligt bredare och lite högre i tak, annars ingen åtskillnad. Men det gick bra – förunderligt lätt och dagarna förflöto i rätt stor slöhet. Naturen i Ryssland och västra Sibirien var ej mycket märkvärdig, mest steppland, befolkningen var ännu rätt rysk. Efter några dygn började man dock se en del litet vildare typer men naturen var på en del undantag dock fortfarande rätt intresselös. Våra dagar indelades med måltider samt vila och promenader vid de stationer, där tåget gjorde längre uppehåll för fyllande av vatten eller kol- och vedförråd. Vid stationerna kring Uralbergen såldes bl.a. ädla stenar vilket var rätt intressant; Patrik köpte några opaler och en alexandrit. För att göra sig förstådd fick man använda händerna och en blyertspenna – handlanden skrev priset på en papperslapp, tycktes förresten van vid utländska köpare. Vad värre var, talade vår konduktör på tåget endast ryska liksom

uppassarna i restaurangvagnen, men i nödfall gick Patrik till den Internationella vagnens konduktör, som kunde tala tyska, och som igenkände Patrik sen resan i våras, och därför var helt snäll och hjälpsam. Och så i Irkutsk vart tågbyte. Vi överflyttade således vårt "hem" till ett nytt tåg – detsamma jag nu ännu sitter i, där vi tillbringat två och ett halvt dygn. Den här kupén är lite luftigare än den förra, men har den nackdelen att ej äga någon som helst toilettavdelning inne, utan man får nöja sig med de allmänna toiletterna, men det går det med – alla är ju i samma belägenhet, och det underlättar liksom.

Efter Irkutsk tycker jag det intressanta börjat. Därföre hade nog förekommit vackra utsikter och underliga människotyper, men så här i återblick tycker jag Irkutsk blev vändpunkten. Mycket snart kommo vi till Bajkalsjön, vilken på mig gjorde ett stort intryck. Jag har ju aldrig sett Alperna eller Italiens himmel, varför detta blev något underbart – Vädret har under hela resan varit det allra bästa, nämligen regn i början av Sibirien vilket gjorde vi aldrig ledo av dammet, och så sol strålande sol när vi kommo till Högländerna. –

Det var endast en liten del av Bajkalsjön vi fingo skåda, men den rymde allt tänkbart vackert. Solen sken på ett vatten som var klart och grönblikt, därbakom höjde sig en kedja av berg där snön ännu låg kvar – och så dimmor som stego upp som vita band, ännu mer förhöjande bergens vackra färger. Det var den ena sidan av sjön – den andra, där järnvägen först gick, var annorlunda men dock lika vacker. Järnvägen var sprängd och byggd alldeles intill sjön, så på ena sidan av tåget såg man vattnet, på den andra reste sig en brant sluttning, lodrät t.o.m. på sina håll, varpå växte träd och buskar, allt i höstprakt nu, och så över allt detta en himmel, som var vackert blå. Ja, det var otroligt vackert.

I resehandboken står att Bajkalsjön är lika stor som Sachsen och Württemberg sammanslagna och den ligger 476 m. över havet. Banan löpte längs bergen och så småningom lämnade vi sjön, stego högre och högre upp. Banan var nog lagd med stora svårigheter, oändligt många småtunnlar passerade vi och idag t.ex. passerade vi en 3 km lång tunnel, som är insprängd i berget 967 m. över havet. Ja, inte nog med ett järnvägsspår. Nu är under arbete lägga dubbelspår. Utan tanke på naturarbete ryssarna beundansvärt – fylla ut stränderna, anlägga broar m.m. Ja, jag beskriver illa men det är hopsättningar av så mycket, som väckte min förundran. Så t.ex. sågo vi vid en del järnvägsbyggen ryska fångar arbeta, vaktade av några med gevär försedda gendarmer, och små hyddor, mycket provisoriskt hopfogade av träd och gräs vittnade om vilket hårt liv de fingo föra. Men även infödingarne voro med i arbetet. Nu är människotypen helt europeisk. Vid stationerna betittades vi av individer, klädda som till vinter – ja vi tittade minsann vi med – De tycks ej lägga av skinnkläderna även fast det är varmt, och deras renlighet är nog också mycket tvivelaktig. –

Och så idag kom vi in i Kina. Här är varmare än vi hade det första tiden. Tänk vid Bajkalsjön lär det legat isskorpa vid spåret på morgonen. Vid stationerna idag ha visat sig Mandchurier, fast för oss verka de endast kineser med blanka skinande bruna ansikten, avrakad panna och lång hängande fläta. Om håret ej är nog långt, ökas det vid med band och tofs. Men inga kvinnor synas, Patrik menar att man sällan ser kinesiska kvinnor ute.

Ja, nu är Moran trött på mig – min hand börjar bli mer och mer oläslig. Det är så svårt vilja beskriva allt så som man själv ser det – det blir så illa gjort sen.

I kväll byta vi tåg i Charbin, för att i morgon bitti igen byta tåg i Chang-Chun, varefter vi visst tillbringa två dygn till på det tåget – som då är japanskt – tills vi i Fusan i Korea ta båt till Kobe. Dagen efter

ankomsten dit kanske vi fara till Nara, några timmars järnvägsresa, som är en fridfull plats, och där stanna vi då några dagar och vila i lugn och "stadighet", ska bli eget vara på fast mark igen. –

Ännu en sak att tillägga är, att fast vi nu äro på kinesiskt område skymta vid alla stationer ryska soldater. De ha alltsen vi började resan tyckts postera längs linjen och vakta tåget vid uppehållen – men de följa oss ännu fast vi äro utom ryska gränsen –

Vi hälsa Moran mycket mycket. Hoppas allt står väl till hos er.

Jag tycker vi ska komma Er så mycket närmare då vi få börja ordentlig brevväxling – jag vet ju sen förr att avstånden försvinna, då man skriver i jämn följd!

Vill Moran hälsa Margareta och Samuel mycket. Det vore snällt om Moran ville spara dessa frimärken (eller kanske blir det bara ett) och ge dem till Samuel, de tillhöra en serie tillfälliga frimärken, utgivna vid Romanoff-jubiléet.

Jag undrar så hur Svärfar och Vivy ha det – hur det blir med deras hemfärd.

Vi få ge oss till tåls – känna att inga brev äro goda brev – hoppas att det sista ändå kan sägas om de brev som i sinom tid når oss.

Morans

Patrik och Karin

På plats i svenska legationen i Tokyo. Kejsarens födelsedag

Brev från Patrik till hans föräldrar Carl och Rosa

Tokyo, den 5 november 1913.

Mina kära Föräldrar,

Det är nu rätt länge sen jag skrev hem tror jag – det är nu nästan alltid Karin som skriver privatbrev; jag är ensam på legationen och har därför min tid rätt upptagen. Vi äro nu snart här en månad redan och ha hunnit vara med om rätt mycket under den tiden. Våra första visiter äro över och en del middagar. Vi äro rätt bra i ordning nu i vårt hus och hade i förrgår vår första middagsbjudning. Den var för svenskar, nämligen konsul och fru C.O. Kjellberg från Göteborg, Herr och fru Gadelius, Herr och fru Brusewitz, fröken Sundblad, ingenjör Thune, herr Tham – den sisenämndes fru sände återbud i sista stund, så att vi blevo 11 till bords i stället för 12 som det var ämnat. – Middagen var förresten mycket bra och lyckad. –

I fredags var det Kejsarens officiella födelsedag med fester hela dagen. Som jag är Chargé d’Affaires fick jag vara med på allting. Det började med en stor militärrevy – kl.8 på morgonen. Karin och jag voro bland chefs de mission i tältet närmast det kejsarliga. När Kejsaren anlät, vilket skedde i en ståtlig kortège med galavagnar, fingo chefs de mission audiens, d.v.s. man ställde upp sig i en gåsmarsch efter rang, undertecknad näst sist, och fick gå in en och en i tältet hos kejsaren och buga sig för honom lyckönskande och ta honom i hand. – Sen tog revyn vid, vilken Kejsaren åsåg till häst omgiven av prinsar och generaler till häst. – Regementsfanorna voro alla sönderslitna i de sista krigen, så att endast fanans bård och fransar hängde kvar.

Kl. 12 var det dejeuner på Kejsarl. Slottet till vilken alla chefs de mission voro bjudna men ledsamt nog inga damer. Inalles voro vi 1 200 gäster, vilket i mitt tycke var något mycket, ehuru de främmande diplomaterna voro gynnade på allt sätt. Vi väntade först c:a 20 minuter i en sal tillsammans med regeringens medlemmar och landets allra högsta dignitärer. Så kom Kejsaren genom salen företrädd av några hovfunktionärer som gingo baklänges under ideliga bugningar. Vi slöto upp i hans följe och kommo in i bankettsalen alldeles bredvid. Till min häpnad var denna redan nästan full med gäster i hundratal som stodo moltysta bakom sina platser, så tysta att man ingenting märkt av den stora människomassan fast vi varit i rummet näst bredvid. Vid ena kortsidan i salen där vi kommo in var en upphöjd plats på vilket ett rödlackerat bord stod dukat för Kejsaren ensam. Framför stodo några bord för prinsar och ambassadörer och sedan sex långa bord vid vilka man satt bara på utsidan. Diplomaterna sutto vid det innersta bordet till höger från Tronen sedt. Jag har sökt ange ungefär var jag satt på en planritning här nedan:

[En blyertsritning visar ett arrangemang som verkar uttänkt för att alla skulle se kejsaren. Salen är avlång med kejsarens upphöjda bord mitt på en kortända. Närmast detta sex små bord och sedan sex mycket långa bord rakt igenom salen på längden, alla med en kortsida mot kejsaren. Dessa tolv bord delas i två grupper av ett mellanrum framför kejsaren, också det rakt genom salen på längden. Med gäster bara på bordens "utsidor" tycks alla ha kunnat se kejsaren med en huvudvridning av mindre än 90°. Patrik satt nära salens mittpunkt.]

Måltiden var helt japansk, man åt med två pinnar och drack endast sake. Sake-koppen som var av porslin med kejsarliga krysantemum i guld fick man stoppa på sig som minne. Likaså togo de som så ville med sig en liten bordsdekoration som stod framför var och en och som bestod av en liten träställning med en liten gran och några konstgjorda krysantemum, två storkar och en del skåde-bröd i granna färger. Jag tog med mej min för att visa den för Karin. Måltiden gick hastigt – innan man satte sig höll Kejsaren ett kort tal som besvarades av doyenen och premiärministern – och sen for man genast hem. –

Kl. 6 var middag för chefs de mission – inga damer – hos utrikesministern och kl. 9 bal därstädes. Vid denna senare var Karin naturligtvis med. Det var mycket vackra anordningar, men orimligt med gäster (3 000!) och följaktligen mycket trångt trots stora temporära tillbyggnader. En del kejsarliga prinsessor och prinsar voro där och huvudintresset knöt sig naturligtvis kring dem och deras dans. Men alla trängdes så omkring danssalen att Karin och jag som skildes åt ett tag, höllo på att aldrig hitta varann igen. –

Om tisdag den 11 är det kejsarl. krysatemum garden party't och vid detsamma skall Karin föreställas Kejsarinnan och de kejsarl. princessorna. –

För resten trivas vi utmärkt i vårt hem – bara synd att ingen av de våra kan få se hur trevligt vi har det nu. – Synd är det också att vi så snart få lämna denna vackra bostad! – Vi må utmärkt, men klimatet gör att vi gerna gå till sängs tidigt. Men vi äro i stället rätt regelbundna och tidiga om morgnarna.

[Här följer en några sidor först om bankärenden i samband med Carls ekonomiska stöd till Patrik, sedan frågor om familjemedlemmar hemma i Sverige.]

Tusen hälsningar från Pappas och Mammas egen Patrik

Karin hälsar!

Tack för 1913. Änkedrottningens död. Patriks ekonomi. Flyttning till Shanghai. Karin väntar troligen barn

Brev från Patrik till hans far Carl

Tokyo, den 1 jan. 1914

Min kära Pappa.

Idag är nyårsdagen och helt naturligt går tanken då tillbaka genom det gångna året och allt som det bragt av godt och ondt. När jag summerar det godas och det ondas konto finner jag ett så ofantligt stort överskott på det förras sida att jag blir uppfylld av oändlig tacksamhet mot Försynen som under det gångna året hjälpt mig att få mina käraste önskningar förverkligade och vid deras förverkligande låtit mig få erfara ett mycket större mått av lycka än jag på förhand drömde.

Men min tacksamhet är även stor till mina kära Föräldrar för allt vad de gjort för mig under det gångna året och utan vilkas hjälp jag fått försaka den lycka jag nu upplever. (...)

Nyåret kom att för oss gestalta sig annorlunda än vi tänkt oss därigenom att vi i går fingo telegram om Änkedrottningens död. Vi fingo då i en hast sända återbud till nyårscouren, som egt rum i dag, och till Kejsarens taffel om måndag, och hela dagen fick vi sitta och skriva meddelanden om dödsfallet till alla ambassader och legationer och andra myndigheter – Karin hjälpte mig med renskriften – . Dödsfallet kom i ett olyckligt ögonblick – nyåret firas här en vecka – och vi hade ej så lätt att få sorgpapper o.dyl. Till sist fick legationsvaktmästaren måla sorgkanter på våra papper och visitkort och gjorde det till sist riktigt skickligt. – Nu få vi det i stället mycket lugnt, hoppas vi – inga bjudningar och endast kondoleansvisiter att besvara. Det är vi mycket glada åt, ty Karin måste sköta sig nu, och fastän hon skickat återbud till det mesta i januari, finns det vissa officiella tillställningar som det är så gott om omöjligt att undandraga sig. Men nu ha vi fått en återbudsanledning som gäller för allt. – Skada bara att dödsfallet ej kom en 14 dagar tidigare, ty då hade jag kunnat inbespara mig de två middagar jag hade strax före jul. –

Tack för Pappas långa brev av den 25 november och för de 900 kronor, som kommit mig vederbörligen tillhanda genom J.A. Kjellberg & Sons. – Jag vet att jag fått över 7 000 kronor av Pappa i år och är oändligt tacksam för Pappas frikostighet. Tillsammans med min lön blir det 14 500, men som jag betalat skatter och pensionsavgifter uppgående till 1 100 kr. under året är det i själva verket ej mer än c:a 13 500. Av min svärfar fick jag 2 500 kr samt 1 500 till komplettering av bosättningen. – Vad som framför allt är tråkigt på detta avstånd är att jag får pengarna så långt i efterskott. Min lön, som är s.k. arvode, betalas i efterskott månadsvis och sen tar det ytterligare 3 veckor innan penningarna nå mig. Här måste jag i stället betala i förskott, hyran, den drygaste utgiften, 2 månader i förskott. När jag vid min avresa i banken anhöll att de skulle börja igen den 1 okt. hade jag därför ingalunda glömt taga med räkningen de pengar jag hade inestående här ute. Nu vid årsskiftet fick jag en obehaglig överraskning i det att pengarna från utrikesdepartementet (november månads lön) uteblev. Jag hade lämnat min kronobetsedel på 630 kr till departementet för att genom dess försorg betalas. Den förföll till betalning i mitten av december och jag trodde därför att de skulle använda december månads lön till dess gäldande, liksom föregående år, och var beredd på att i januari ej få något från departementet. Med tanken därpå hade jag bedt min svärfar att 1 jan. hos

Kjellbergs insätta första kvartalet av hans understöd för nästa år (750 kr.), då jag räknar få mera från departementet än hittills fr.o.m. februari.

Min löns uteblivande nu till årsskiftet gjorde det emellertid nödvändigt för mig att anlita kreditivet för att kunna betala allt vad jag måste till den 1 januari, bl.a. två månaders hyra (300 yen). Jag har därför tagit ut 700 yen häromdagen. Om Pappa tycker att jag på detta vis fått för mycket i understöd i år, ber jag Pappa att dra av detta uttag från mitt understöd under nästa år, då jag räknar på att få c:a 2 000 kr i månaden från departementet. Mina kostnader i Shanghai blir nog drygare än här – hyran blir t.ex. 160 Taels i månaden, en tael ungefär = 2,50 kr. – men jag hoppas dock lättare kunna reda mig än nu. – Jag vore tacksam om Pappa ville ha vänligheten meddela mig hur Pappa kommer att bokföra beloppet, samt hur mycket slutbeloppet är som Pappa bokfört på mig för 1913, vilket jag behöver för min självdeklaration.

(...)

Vi beräkna att resa härifrån [till Shanghai] den 5 februari, och äro ivriga att få veta när Åkerhielm kommer hit. Han har telegraferat att han vill överta mitt hus och jag har skrivit vad det kostar och att jag räknar på att få pängarna (omkr. 1 400 yen) för vad vi lämna, innan januari månads utgång.

(...)

För övrigt är min hälsa den bästa, Karin har varit litet nere till sina krafter, men hon har nu av en läkare fått stärkande medicin och sköter sig med mycken sömn, många mål och frisk luft så att hon gör ständiga framsteg. Vi ha hela december haft det härligaste väder, fast rätt kallt. Jag antydde ju i mitt förra brev att vi ha anledning förmoda att orsaken till hennes tillstånd är att vi till sommaren kunna hoppas på en glädjande familjetilldragelse. Alldeles säkert veta vi det dock ej, fastän alla tecken tyda på att det är så. Karin var i början litet modfälld och orolig – särskilt med tanken på klimatet i Shanghai och hemresan – men sen vi nu fått förhöra oss närmare om Shanghai, förhållandena där etc. är hon nu hoppfull igen.

Nu farväl för denna gången, kära Pappa! Hjärtliga hälsningar sänder jag till Moran och syskonen. Av ett brev från Gösta som jag fick häromdagen förstår jag att Moran tagit avsked från hovet, och det gläder jag mig åt, ty nu kan Moran bättre sköta sin hälsa. (...)

Hoppas det är gott före hemma i vinter! Har Pappa sålt Schisshyttejärnet ännu? – Här klagas över dåliga tider, men några svenska firmor tyckas icke desto mindre göra utmärkta affärer! – Jag såg i en tidning att Pappa gått med i en ny affär, Allan Abenius, tror jag det var?

Hjärtliga hälsningar från Pappas egen

Patrik

Order och kontraorder. Båtresan till Shanghai.

Brev från Patrik till hans föräldrar Carl och Rosa

S.S. "Oriental" mellan Japan och Shanghai d. 7.2.1914

Mina kära Föräldrar,

Nu ha vi lämnat Japan bakom oss och snart sjunka dess sista klippöar ned bakom horisonten i öster.

Det är länge sedan Ni hörde av mig hemma, är jag rädd för, men sista tiden i Tokyo har varit så jättig för mig. Dels finns det en hel del tidsödande att göra på legationen, dels hade jag ju alla avskedsbesök att göra och flyttningen att ordna med. Karin har under tiden skrivit några brev till Moran så att ni ha ju inte varit alldeles utan underrättelser från oss.

Vi tyckte att vi ej togo med så fasligt mycket av vårt bohag, men det är märkvärdigt vad allt sväller vid inpackningen. Det blev inalles 21 st. lårar. Av dem komma vi endast att packa upp ett fåtal i Shanghai. De andra förbliva packade tills vi fara hem till Sverige. Vi ha, som ni veta hyrt generalkonsul Hultmans hus i Shanghai. Endast glas och porslin och linne måste vi hålla oss själva med. –

I förrgår torsdags morgon bar det så av. Vid stationen mötte mig en obehaglig överraskning. Legationsvaktmästaren mötte mig med ett telegram från utrikesdepartementet att departementet hos belgiska regeringen anhållit att belgiske ministern i Tokyo skulle få förestå vår beskickning tills Wallenberg återkom eller Åkerhielm anlände och att jag ej fick avresa innan denna sak var ordnad. – Mitt bagage var redan polletterat, jag hade hyttplatser på "Oriental" som gick från Yokohama kl. 1, alla avskedsformaliteter voro gjorda och en hel del herrar och damer ur societeten nere vid tåget för att säga adjö. Jag hade i god tid underrättat såväl departementet som Wallenberg om min avresa – jag hade förresten telegrafisk order att vara i Shanghai senast den 14 febr. och som resan i almänhet tar 6 à 7 dar borde de där kunna vetat att jag i dessa dagar måste ge mig av. Den obehagliga stoppningen just vid avresan tycker jag därför att jag kunnat få slippa. Nu fick jag i en hast springa in på stationen och ringa upp belgiske ministern, men han hade ej heller hört minsta ord om saken än. Han lovade att ringa upp till konsulatet i Yokohama om han under förmiddagen fick veta något. – Och så foro vi då iväg till Yokohama. Fru Brusewitz och hennes syster fröken Sundblad följde med till Yokohama. Vår trogne Takamatsu följer med oss ända till Shanghai och hjälper oss där med upppackningen och far sen tillbaka för att ta emot Åkerhielm eller rättare Åkerhielm_s! Men alla andra tjänarna: amah'n [hembiträdet], kocken, 2^e boyen och kusken hade bedt att få följa med åtminstone till båten, så att vi hade stort följ. – I Yokohama gick jag först och ordnade på båtkontoret och sen till konsulatet och satte upp ett telegram till departementet att jag fått deras telegram i allra sista stund, att jag förvissat mig om att belgiske ministern var villig att sköta beskickningen och att jag begärde telegram till båten i Kobe nästa morgon om jag fick fortsätta resan. Sen gick jag och sammanträffade med Karin och fröken Sundblad på ett överenskommet hotell. Just som jag kom dit blev jag kallad till telefonen och då var det legationsvaktmästaren som ringde på och meddelade mig ett nytt telegram från Stockholm att saken med belgiske ministern var ordnad. Osäkerheten var Gud ske lov över och jag skyndade tillbaka till konsulaten där jag lyckades stoppa telegrammet till

departementet. Belgiske ministern ringde just då på dit och meddelade att även han fått telegram om saken.

Sen var det tid att skynda ned till hamnen. Vår båt låg ute i hamnen och man fick lov fara ut i den i en ångslup. Jag träffade Takamatsu där som förtalde att Madame redan farit ut i en slup med allt bagaget och omgiven av alla tjänarna och en packningskarl.

Shanghai 11/2 1914

Nu äro vi sedan i söndags i Shanghai. Så länge generalkonsul Hultmans ännu ej farit har jag en minut för mig själv, och hinner nu blott några rader. Det är så oändligt mycket jag ville berätta, men det kommer längre fram då jag får mer ro. – Skrivandet på båten avbröts av lunchen, och sen på e.m. mådde Karin ej riktigt bra. På söndag morgonen hade den sydliga varm-våta vinden slagit om till nordlig och vi gungade fram i stark sjö i ett ärtpuré-hav: "Gula havet", som det heter i geografin. Det gjorde som sagt skäl för namnet. – Sjögången blev lite för stark för Karin, men snart nog kommo vi närmare kinesiska kusten och då blev det lugnare. Kl. 2 kommo vi till Shanghai. Båten lade till i floden ganska långt nedanför egentliga staden, och vi måste ned i en ångslup med vårt bagage för att komma i land. (...)

[Brevets fortsättning saknas.]

Privatekonomin. Arbetet som generalkonsul. Hemresa planeras via Suez. Politiska läget i världen och Sverige

Brev från Patrik till hans far Carl

Shanghai, den 18 febr. 1914

Käraste Pappa!

Hjärtligaste tack för Pappas brev den 30 januari från Örebro. – Jag vill först punkt för punkt vidröra Pappas ekonomiska P.M.:

- 1) Jag har från Handelsbanken fått vederbörligt kreditivbrev och ber att få tacka Pappa så hjärtligt för att ha styrt om med kreditivet. – Det är så tryggt att ha det, även om jag, som jag hoppas och tror, ej skall behöva anlita det. – Men man vet ju aldrig hur det kan gå – om en månads-penningförsändelse skulle råka på avvägar eller eljest trassla, så tar det så lång tid att reda ut saken på detta avstånd och då kanske kreditoriet under tiden behöver anlitas.
- 2) Karin eger 60 st aktier i Uppsala spårvägsbolag och 2 st i Fastighetsaktiebolaget "Thea" (familjebolag). Deras avkastning lär vara omkring 320 kr år. Deras kapitalvärde efter 5% är sålunda 6 400 kr. De äro fortfarande i min svärfars förvar. Enligt vårt äktenskapsförord äro de Karins enskilda egendom och undantagna mannens förvaltning, vilket emellertid icke hindrar att Karin låter mig handhava dem. Jag skall därför samtidigt härmed skriva till min svärfar med Karins skriftliga samtycke och be honom att sända aktierna till Handelsbanken för att läggas still säkerhet för mitt resekreditiv, eller till Pappa. Om därtill lägges mina tre Porlaaktier och mina aktier i Norrbottens sulfataktiebolag, om dessa utfärdats, så kanske att det räcker till säkerhet för kreditivet, så att Pappa ej behöver ligga ute med några värdepapper.
- 3) Av Mamma har jag nu fått meddelande att enligt Pappas kapital-bok är det 7 015,86 kr som jag fått i understöd 1913 och det blir detta belopp som jag tar upp i min självdeklaration. – Ännu har jag icke kunnat avgiva dylik emedan jag ej än fått årets nya blanketter för deklaration från Utrikesdepartementet.

4, 5 och 6) Av Pappa har jag i år redan fått 2 335,79 kr. Som min svärfars bidag för i år är 3 000 kr, och Pappa ju ger lika med honom är det endast 664,21 kr som återstå av Pappas understöd. Detta belopp ber jag Pappa tills vidare innehålla och först överföra på min räkning i banken den 1 oktober. Jag hoppas klara mig med min lön till dess och behöver mera pengar först till hemresan. Det har varit mycket bra för mig att få så mycket som jag fått av Pappa de här första månaderna, då min lön ännu är så liten och mina utgifter i samband med flyttningen från Tokyo och installeringen i Shanghai särskilt höga.

7) Mina utlägg för resan och flyttningen har jag bestritt ur de pengar jag fått för bohaget i Tokyo. En del av dem har jag också använt för uppköp av japanska tallrikar och en matta. Så småningom får jag igen mina utlägg från departementet.

8) I den uppgörelse som Pappa träffade med min svärfar överenskoms att han skulle lämna 3 000 pr år och Pappa lika mycket. I mån av behov skulle han på min begäran öka detta belopp intill 4000 kr, då även Pappa skulle i motsvarande mån öka mitt understöd. Det är sålunda alldeles så

som Pappa skriver i sitt brev. När jag talade med min svärfar i somras sade jag att jag ej ämnade begära mer än de 3 000 kr 1914, då mina inkomster från staten voro goda, men att jag när jag återkommer till Stockholm, där min lön är relativt liten nog komme att begära få 4 000 kr. och därmed förklarade han sig "einverstanden".

(...)

Egentligen har jag så oändligt mycket att berätta att jag ej vet var jag skall börja. Karin har, vill jag minnas, skrivit en del rörande hennes första erfarenheter i Shanghai. Allt som rör de underliga hushållningsförhållandena, så olika mot vad vi äro vanda vid i Tokyo, vilka vi råkat in i här lämnar jag fortfarande åt henne att skildra. Allt ordnar sig dock nu så småningom. Vi ha en utmärkt tillförlitlig och intelligent 1^e boy och han hjälper bra tillräta. – Vår trogne Takamatsu for i måndags (d. 16) hem till Tokyo igen och vi voro alla rörda, till tårar nästan, i skilsmässans ögonblick. – Det var den sista biten av vårt 1^a hem som gick. – Hoppas att Evert Å. kommer att förstå och uppskatta den skatt han får i honom och behandla honom som han bör. –

Nu är jag installerad som svensk generalkonsul och konsulardomare i Kina. Platsen är ansvarsfull men intressant och lärorik. Det blir en duktig repetition i min juridik. Jag hoppas dock att ej allt för kvistiga saker skola komma upp under mitt förordnande och hoppas att klara mig. – Jag närsluter ett av mina nyaste visitkort och några av mina allra nyaste fina d:o på kinesiska. Det är de röda lapparna. De kinesiska karaktererna betyda (uppifrån och ned): "Lycka, tänkande, "busy"" och uttalas "Law-su-wä", vilket kineserna tycker likna "Reuterswärd".

Arbetet här är mycket trevligare än i Tokyo, mera organiserat. Till trevnaden bidrager att kansliet är i samma hus som bostaden, så att jag slipper de ändlösa, tidsödande färderna i vagn, ävensom den omständigheten att jag har underordnade: en kanslist, herr Widefelt och en kinesisk tolk, Mr Loh, båda lika hyggliga och arbetsamma. Det gör att jag slipper de ändlösa renskrivningarna som ta arbetslusten alldeles ifrån en.

Kollegorna här förefalla mycket välvilliga ehuru societeten ger ett helt annat intryck än i Tokyo. Här verkar allt så rastlöst och ej så särdeles "distingué". Här finns en koloni på c:a 50 svenskar, för vilka generalkonsulatet representerar sambandet med Sverige. En del förefalla mycket hyggliga men tills nu har jag ej funnit någon som jag tror jag kan komma närmare personligen – och det behöver jag förresten ej. Så finns det ett par hundratal missionärer spridda i det inre Kina och med dem underhåller generalkonsulatet korrespondens i en massa ärenden, och när de passera Shanghai titta de ofta in ett tag på konsulatet. – Generalkonsulernas ställning här motsvarar i mycket en minister på andra håll. De ha dessutom domarevärdighet och styra i vissa avseenden med staden. – Ganska intressant att komma in i dessa förhållanden. Det är således ett ganska intensivt societetsliv, där generalkonsulerna äro högsta hönsen, men vi komma att så litet som möjligt detaga däri, då vi ju endast bli här en kort tid och Karins krafter på allt sätt måste sparas. En av de första dagarna var hon med på en middag hos en svensk, herr Edblad, men nu avsäga vi för henne konsekvent alla bjudningar. Vi ämna inskränka vår representation till tillfälliga småbjudningar för resande svenskar, och något större notvarp för alla svenskar i höst, och söka spara så mycket som möjligt till hemresan och bosättningen i Sverige.

För att hjälpa Karin i sommar hade jag tänkt söka få hit en examinerad svensk missionärska som en gång hjälpt generalkonsul Hultmans son, men nu ser det ut som om en kusin till Karin, Ruth

Kallerman, examinerad översjuksköterska från Sofiahemmet kanske kommer att resa ut hit och det vore det bästa vi kunde önska oss. Hon skulle i så fall själv bekosta utresan, härute skulle hon bo fritt hos oss och ha visst i månaden och få fri resa hem med oss i höst. Som jag får ersättning för medföljande tjänare bleve det blott skilnaden mellan avgiften för en sådan och hennes biljett som jag skulle behöva betala. – Vi hoppas mycket att hon skall komma, ty det bleve så lugnt och tryggt på alla vis och trevligt för Karin. Kostnaden bleve ej heller mycket mer än vad jag hade fått punga ut med för missionärskan vars resa till och från Shanghai jag naturligtvis finge bekosta. –

Generalkonsul Hultman har ledigt i 8 månader och får antagligen öka ledigheten med c:a 6 veckors restid. Han kommer sålunda tillbaka omkring mitten eller slutet av november då vi genast anträda hemresan. Den måste ske via Suez, då man ej kan resa med ett några månader gammalt barn via Sibirien, och under sådana förhållanden får jag nog ersättning av staten för den routen. Vi taga antagligen en tysk båt och följa den ända till Bremen, varigenom tågresan blir den minsta möjliga. Ungefär vid nyåret äro vi hemma på så vis. –

Intrycket av Shanghai är för en som kommer från Japan mycket europeiskt – det är endast folket på gatan som är rikligt österländskt. Vissa sträckor av gatorna äro också kantade med kinesiska hus, utsirade och granna, men gatan har trottoarer, hålles ren och snygg och är belagd med asfalt, goudron eller träkubb – det är vi inte bortskämda med.

Vårt hus är ett tvåfamiljshus såsom Göstas i Skövde. Vi ha tre våningar och ett gästrum 3 trappor upp. Det känns skönt fast ibland litet ovant att vara i ett europeiskt hus igen. – I många avseenden har dock ett japanskt vissa företräden – de mjuka golven t.ex. Husets ordinarie innevånare tyckas icke ha bekymrat sig mycket om att ställa det bekvämt och hemtrevligt åt sig. Tänk, ingen enda garderob och blott ett (1) klädskap! – Vi inrätta oss så bekvämt som möjligt i alla fall, glada att slippa ordna ett hem helt och hållet åt oss för dessa månader. Tjänarna äro mycket snälla och villiga utom kocken som vi idag bytt. Jämförda med japanerna se de så bra ut och ge ett mycket snyggt inryck i sina långa blåa kinesiska kaftaner. –

I dag hade vi för första gången främmande till lunch. En svensk köpman, chefen för Olaf Wijk Co, herr O. Hellberg, samt två kineser, Mr. Li -A-Pak och M. Wei Wing Sam, båda från Hongkong. Den förre en mång-millionär med en förmögenhet av 24 mill. Dollars (40 mill kr!) och den andra son till en d:o, som är intresserad i svenska varor och på väg till Sverige i affärer. Den sistnämnde hade åtskilligt att berätta om vår vicekonsul Nilsson i Hongkong, som nog kommer att nödvändiggöra hans avskedande. Det har redan vållat mig åtskilliga skrivelser och jag emotser mycket bråk innan saken är avvecklard. Det är underligt, men allt bråk som blir här ute i Östern rörande svenska intressen kan alltid på ett eller annat sätt ledas tillbaka till – Wallenberg. –

Det ser ut att vara upprörda tider hemma i Sverige nu. Med nästa post hoppas vi få tidningar rörande bondetåget, och sen kommer så småningom mera om ministerkrisen. Tills nu få vi nöja oss med de kortfattade telegrammen i härvarande tidningar. Bondetåget har varit föremål för längre artiklar även här. – Det bör kännas skönt hemma att det äntligen blivit lite "luft i luckan" men synd var det att det ej gick att få en halvliberal¹ ministär. Mätte Hammarskjölds regering få

---

¹ Vad menade Patrik med "halvliberal"? Tydligtvis inte som Hammarskjölds regering, vars bildande den 17 februari redan var känd på konsulatet. (Hammarskjöld räknades nog som konservativ, men han var mer akademiker och ämbetsman än politiker.) Hade Patrik hoppats på en koalition mellan högern och liberalerna? Eller en "moderat" högerregering utan den extrema förstakammarhögern?

omröstningsmajoritet i riksdagen efter omvalen, annars blir situationen allvarlig. De kommande valen synas beröra konungadömetts vara eller icke vara ganska nära. – Och i närvarande stund veta vi icke här vem som är vår utrikesminister, men vi hoppas att Ehrenswärd står kvar – om också hans ryssvänlighet inte har mitt gillande var han i många avseenden en bra chef och utrikesminister. –

Roligt av Pappas brev höra att virkesförsäljningen gått så bra och att också det mesta av Schisshytte-järnet sålts med vinst. – Måtte ej föret sluta för tidigt!

Nu farväl för denna gången! Hälsa Moran så hjärtligt och tacka henne för det kärkomna brevet, avsänt den 1 februari.

Tusen hjärtliga hälsningar till syskonen även och till Pappa själv från

Pappas egen

Patrik

Sevärdheter runt Shanghai

Brev från Patrik till hans föräldrar Carl och Rosa

Shanghai, den 8 juni 1914

Mina Kära Föräldrar

Det börjar nu bli bra länge sen jag hade något livstecken hemifrån – ja, jag skriver ju inte ofta själv. Nu i synnerhet, när vi fått en för tidig sommarhetta mister man företagsamheten.

(...)

Kristi himmelsfärdsdag och pingstdagarna har jag använt till kortare resor i Shanghaitrakten. Förstnämnda dag for jag tillsammans med hr Widenfelt och vår tolk Mr. Loh till Soochow [Suzhou], en intressant gammal stad, med ettpartusen åriga anor och ½ mill. invånare, som ligger c:a 2 timmars järnvägsresa från Shanghai vid Nanking-järnvägen. Vid ankomsten togo vi bärstolar (stadens gator äro för trånga för annat än ridåsnor och bärstolar) och besågo först utanför stadsmurarna ett handelsmuseum (modernt), en kinesisk trädgård och ett berömt tempel med 500 st beläten i övernaturlig storlek av buddistiska och taoistiska helgon, de flesta förgyllda. Efter bråk och ombyte av bärstolar kommo vi sen in innanför stadsmuren. Det är lönlöst söka beskriva livet på gatorna i en sådan gammal kinesisk stad: trängseln på de trånga gatorna är otrolig, det var ofta nätt att våra bärstolar kunde svänga i korsningarna och ofta kunde jag nå väggarna på ömse sidor om mig genom att sträcka ut armarna. Staden är omgiven av en krenelerad mur och har en del vackra portar igenom densamma för vägar och kanaler. Dessa senare äro rätt talrika (utanför ena sidan av stadsmuren är Kejsarkanalen) och över dem gå höga bågiga broar varför staden, i mitt tycke med mycken orätt, blivit kallad "österns Venedig". Mr. Loh hade förtänksamt tagit med lunch och den åto vi på en amerikansk missionsstation, som var en oas i all smuts, trängsel och lukt. Staden har förresten sina vackra punkter. Den har ett universitet, stor garnison. En otrolig flit råder överallt: i de små verkstäderna på ömse sidor av gatan surra slipstenar och primitiva men ofta praktiska redskap och slamra silkesvävstolar överallt. Vi gingo och tittade i butiker på diverse kuriosa, besökte ett gammalt förfallet kejsarligt palats och stadsgudens tempel där ett obeskrivligt folkvimmel råder, samt en 9-våningars pagoda, enligt uppgift den högsta i världen. Staden har en gång på 200-talet varit huvudstad i ett kungadöme Wu och har under senare tider härjats av uppror, varom ruiner och stora öppna områden innanför murarna buro vittnesbörd. –

Över pingsten for jag tillsammans med hr Widenfelt till Nanking. Jag hade där stämt möte med en svensk ingenjör Orvar Karlbäck, som är distriktsingenjör vid Tientsin-Pukow-järnvägen och som flera år bott i Nanking. Vi foro från Shanghai med ett tåg kl. ½ 8 på morgonen och voro framme vid 3-tiden. På vägen dit foro vi förbi ej mindre än 5 stora städer omgivna av krenelerade medeltida murar.

På hotellet, som ej var överdrivet storartat utom vad priserna beträffar, hade hr. Karlbäck ej än anlant, så att vi gingo genast upp på stadsmuren för att orientera oss litet under väntan på honom. Hotellet ligger strax utanför den nordvästra stadsporten. Hela hamnstaden som håller på att växa upp mellan stadsmuren och floden (Yang-tze kiang) brändes upp i fjol sommar under den s.k. andra

revolutionen. Aven hotellet strök med och håller som bäst på att byggas upp igen, viket förklarar dess beskaffenhet.

[Här följer ytterligare 19 handskrivna sidor som beskriver olika sevärdheter med hänvisning till fotografier som sägs ha bifogats. Jag har inte hittat fotona men kanske har vi dem någonstans. AR]

Med hjärtliga hälsningar till syskonen,

Pappas och Mammas egen

Patrik

Het sommar. Hemresa med båt planeras. Skotten i Sarajevo och försvarsfrågan i Sverige. Hårda ord om Karl Staff

Brev från Patrik till hans föräldrar Carl och Rosa

Shanghai den 1 juli 1914

Mina kära Föräldrar,

Det är länge sen jag skrev igen, snart tre veckor tror jag, och i det närmaste lika länge sen är det sen vi fått något brev hemifrån också. –

Vi ha haft en mycket svår tid, en otäck ”värmebölja” har plågat oss. Ni där hemma veta ej vad värme i ett sådant klimat som Shanghai's vill säga, och det böra ni vara glada åt. Man lever i en ständig finsk bastu. Nätterna ha också varit luftlösa och stilla, tills härom dagen och nu blåser det i stället så att man kan bli förtvivlad. Men det hjälper något mot värmen. Våra sängar stå mellan två öppna dörrar för att söka uppfånga minsta luftdrag. Under dygnet varierar temperaturen mellan 35 och 26°. Det är mer än vad som är brukligt vid denna tid på året. Förra året var temperaturen 5 à 10° lägre. Lyckligtvis har det blivit någon bättring de sista dagarna, men torr blir man aldrig om kroppen. –

Värmen är det som mest behärskar ens tankar, och därför blir mitt brev säkert mycket tråkigt. Mycket ha vi just ej heller att berätta. Våra fina planer och arrangement för Konungens födelsedag gingo alldeles om intet. Två dar före började det ösregna och den 16 stod det fotsdjupt vatten i trädgården. Vårt gardenparty ha vi skjutit upp till hösten. På förmiddagen den 16-de hade jag min officiella mottagning då jag fick stå i uniform en timme och ta emot alla generalkonsuler och myndighetspersoner i Shanghai, vilka bjödos på champanj, smörgåsar, cigarrer och cigarretter.

Eljest har våra dagar förflutit stilla. Mesta tiden går åt att sköta sig mot värmen. På kvällarna ha vi någon gång blivit bjudna på automobilfärd av svenskar här som ha bilar. –

Med avseende å arrangementen till slutet av månaden ha vi gjort den ändringen att den vidtalade kinesiska hjälpen avskedats och i stället får Karin en engelsk nurse. Som Moran väl vet av våra föregående bref fingo vi lov att avskeda den kinesiska *amahn* [hembiträdet], då hon var alldeles nervretande. Den kinesiska kvinnliga tjänar-karaktären passar oss inte. Karin har gått och gruvat sig smått över den kinesiska hjälpen, och då hon härom dagen dessutom avråddes från att ha dyl. av en trevlig dansk fru, fru Meyer – har jag ej nämnt henne förr i mina brev? – så beslöto vi göra slag i saken och nu är ändringen verkställd. –

Har jag skrivit hem om våra ändrade resplaner? Jag skrev till departemente och frågade om jag kunde få ersättning för hemresa via Suez, men fick nej till svar. Vi får därför göra resan så billig som möjligt och ha nu tagit hytter på en japansk båt i stället, Miyazaki-maru. Jag närsluter ett vykort med båten. Den är lika stor som den tyska och har stora hytter. Man får rabatt på den i egenskap av diplomat och det gör resan c:a 70 £ (1 300 kr) billigare för tre personer. Vi ha fått löfte att om möjligt få två hela hytter för våra tre bljetter och på så vis få vi det relativt rymligt. Det sämsta med båten är att vi få lov att vänta på den i 10 dar och sen kommer den till Marseille ej förrän den 5 januari. Sen fara vi hem

därifrån antagligen via Genua. Å andra sidan så ligger båten ett par dygn i några hamnar på vägen så att man får lite tid att se sig om. Den tyska båten ger en aldrig tid därtill. Båten låg i Shanghais hamn vid midsommar och vi voro då ombord och besågo den.

Förlåt min kluddiga stil, men det är så svårt att skriva när handen som för pennan (och hela armen förresten) klibbar mot papperet. –

Här äro vi mycket upprörda över ärkehertig Franz Ferdinands och hans gemåls mord. Det kan få allvarliga politiska konsekvenser i Europa, ej minst för oss, om Österrike härigenom försvagas så att Ryssland ej längre har något att frukta på sin österrikiska gräns. –

Och illa tycks det gå i försvarsriksdagen. Her Staaff borde snart avlivas tycker jag!

Hoppas att Ni ha det angenämt hemma! Pappa är väl i Porla, tänker jag, och Moran och Vivy på Kåfalla?

Tusen hjärtliga hälsningar från Föräldrarnas

Karin och Patrik

Fortsatt varmt. Mer om Staaffs försvarspolitik

Brev från Patrik till hans föräldrar Carl och Rosa

Shanghai den 22 juli 1914

Mina kära Föräldrar!

Hjärtligaste tack för Pappas brev av den 24 juni, Morans av den 25 och brevkort den 29, vilka alla glatt oss mycket och varit mycket efterlängtrade. Karin har visst redan skrivit och tackat för den vackra schalen som låg innesluten in Morans brev. Tusen tack igen för densamma. Roligt höra att Vivy gör framsteg! Måtte vi snart få höra att hon är alldeles kry igen.

Här ha vi det fortfarande ovanligt varmt. Några dagar hade vi en kraftig monsoon, som, ehuru tröttande även den på sitt vis, höll nere temperaturen något och gav litet svalka om nätterna. Men den sista veckan har varit värre än någonsin. Temperaturen i skuggan går nu varje dag upp över 35°, igår 38° och om nätterna går den ej under 30° i sovrummen. Vattenledningsvattnet är nu 32° hela dygnet, så då kan ni tänka er hur det känns. Det är verkligen otur att vi skulle få det så varmt den här tiden. Något motsvarande har man ej haft i Shanghai på 22 år. Och mycket få år har man någon enda gång haft en sådan maximitemperatur som den vi nu redan haft – sista gången 1897 och dessförinnan endast 2 gånger sen 1873 – och då är att märka att den största värmen brukar ej komma förrän i augusti.

För Karin är det naturligtvis förfärligt provande och hon är nu tyvärr nedsatt till krafterna och har svårt att sova om nätterna – om dagarna kan hon det aldrig. Vårt hopp är att vi skola få ett oväder, som bryter värmeböljan. – Lång tid har Karin ej heller att vänta nu. Det kan ju praktiskt taget bli nu när som helst. Hultmans ha haft sitt hem orimligt opraktiskt inrättat. De ha ej ens kostat på sig elektriska takfläktar i rummen, vilket annars förekommer i varje hem i Shanghai. Som vi ej bo länge här ha vi i det längsta dröjt med att skaffa dylika, då de kosta 125 kr stycket och vi ej kunna räkna på att Hultmans övertager dem i höst, men till sist ha vi skaffat en i det rum där Karin nu bor och där vi vistas största delen av dagen och den fläkten är en stor resurs för oss nu. Så mycken svalka kan den ju ej heller åstadkomma då den vind den sprider under sig är som en het andedräkt, men den sätter ändå luften i rörelse litet när den annars skulle stå stilla som i ett ångskåp. –

Min arbetskraft är naturligtvis under rådande förhållanden synnerligen reducerad och jag får inskränka mig till att sköta det löpande. Snart kan jag ej rätt hålla tankarna samman när jag läser något mera gediget. Hoppas att jag blir litet mera van så småningom med värmen.

Tänk så mycket härligare vi hade det i fjol! Nästa år hoppas jag vi få friska upp oss ordentligt hemma i gamla Sverige. –

Tidningarna hemifrån läsa vi med iver. Det ser sorgligt ut för försvarsfrågan. De radikala riksdagsmännens (särskilt de Staaff-liberalas) beteende är verkligen över all måtta. Hoppas att detta endast kommer att ha till följd deras fullkomliga störtande i nästa val. Synd att man ej på detta avstånd med sin röst skall kunna åtminstone bidra något därtill.

Härifrån ha vi annars intet att berätta. Vi försöka så gott vi kunna klara oss genom hettan. En gång tar det väl även slut med den. Många hjärtliga hälsningar till syskonen från oss båda!

Pappas och Mammas

Karin och Patrik

Världskrig hotar. Snart dags lämna Shanghai. Planerad resa i norra Kina

Brev från Patrik till hans far Carl

Shanghai, d 27/7 1914

Käraste Pappa!

Tusen hjärtligaste tack för brevet den 8 innevarande månad med inneliggande check å £ 22! Jag kan ej säga så tacksam och glad jag blev över dessa penningar. Jag har länge gått och funderat hur jag skulle kunna få råd att i höst göra en rundresa i Norra Kina, vilket jag så gärna ville, då jag ej gärna ville lämna östern utan att ha sett dess märkvärdigaste stad. Men nu är det så att vi måste spara på allt för att ha penningar till hemresa och bosättning i Sverige, så jag hade nästan slagit restanken ur hågen som för dyrbar. Men nu är jag i de lyckliga omständigheterna att kunna företaga resan. Jag har förberedelsevis skrivit till kabinetssekreteraren Ewerlöf och hört mig för om möjligheten för mig att lämna min post i höst under 14 dar à 3 veckor och tror nog att det blir möjligt. I så fall kommer jag att resa med järnväg först över Nanking och Tsinan [*nutida stavning: Nanjing, Jinan*] – far till Tsingtau [*Qingdao, då förvaltat av Tyskland*] och därifrån till Tientsin [*Tianjin*] och Peking antingen med järnväg, eller om tillfället är gynnsamt, med båt via Port Arthur. I Peking ville jag helst ha en vecka på mig och om möjligt inträffa där strax före nationaldagen. Från Peking far jag sen på järnväg till Hankow [*Hankou, nu del av storstaden Wuhan*] och därifrån med båt till Shanghai utför Yangtsi kiang. Biljetten runt skulle, såvitt jag kan se, kosta c:a 150 dollars. Pappas 22 £ blevo till följd av gällande låga silverkurs 252,87 dollars. Om jag sen lägger till c:a 150 dollars av egna penningar tror jag att jag skall reda mig. –

Här ha vi nu äntligen fått ett avbrott i värmeböljan. En taifun är i närheten och förorsakar fall i temperaturen och häftig storm med regnbyar. Idag har vi i rummen ej haft mer än 27 à 28° och det känns som en stor lättnad. Måtte den svalare temperaturen hålla i sig tills allt är över för Karin. Vi väntade händelsen idag (enligt läkarens beräkningar) men därav blev intet. –

Just nu läser jag i aftontidningen om att Österrike partiellt mobiliserat och om den farliga situationen i Europa – och att tänka sig att den svenska riksdagen ej kan komma till något resultat om försvaret av vårt fosterland i dessa tider då världskriget när som helst kan utbryta. – Det är rent ohyggligt! Historiens dom över Staaff och hans anhang blir förkrossande. –

Tråkigt höra om torkan hemma i Sverige. Hoppas att regn numera kommit så att skörden räddas. – Om det nu blir världskrig är väl att frukta att det blir svåra tider för all industri. –

Vi hade igår ett mycket välkommet brev från Mamma av vilket vi till vår glädje erforo att Vivy gör goda framsteg och att alla förresten äro krya där. –

Hoppas att Pappa fortfarande får förbli kry och rask som hittills! Tusen hjärtliga hälsningar från oss båda.

Pappas egen

Patrik

Första barnets födelse

Brev från Patrik till hans föräldrar Carl och Rosa

Shanghai, den 29 juli 1914

Mina kära föräldrar,

Med dessa rader har jag den stora glädjen att underrätta mina kära föräldrar om deras förste sonsons födelse. Idag kl. 4 e.m. anlände den nya lilla familjemedlemmen som är stor och fet och välbildad på alla vis. Han väger 8 eng. pund och 6 ounces d.v.s. drygt 3 och tre kvarts kg. Förlossningen gick enligt läkarens utsago mycket normalt och bra. Karin var i sista stunden kloroformerad, och hon ligger nu och vilar sig, matt men lycklig och lugn.

Jag skrev i mitt sista brev att vi hade fått ett temperaturfall i söndags och måndags, men olyckligtvis varade det ej länge. I går hade vi igen 37° i skuggan (officiell temperatur) och på kvällen kl. 10 hade vi ännu 37° i rummen och ej den minsta vind. Vid 12-tiden kom Karin in till mig och sade att hon trodde att hennes stund var kommen. Vi väntade ännu bortåt en timme och då telefonerade jag efter sköterskan och sände en vagn att hämta henne. (I parentes: Karin var mycket nöjd med sköterskan.) Hon anlände vid tvåtiden och konstaterade att det icke alls var brådtom. Det fanns dock en hel del att ordna med och det dröjde innan det blev lugnt i huset. Karin kunde dock ej alls somna och kom in framåt morgonen ett par gånger till mig. Hon var redan vid gott mod fastän naturligtvis trött av vakan.

Fram på morgonen började det dock på allvar med henne, varför sköterskan underrättade doktorn på telefon och han kom vid 10-tiden. Trodde dock ej att det skulle bli över förrän på kvällen.

Dagen blev fruktansvärt het och Karin hade det mycket plågsamt. Sköterskan och japanska amah'n fläktade henne hela dagen med solfjädrar och dessutom gick den elektriska takfläkten över henne hela tiden. Det var varmare än i går, jag skulle tro gott 38°, i morgon får jag se den officiella noteringen i tidningarna. Vid tretiden bad mig sköterskan ringa efter doktorn och jag fann honom lyckligtvis hemma och han kom genast i sin bil. Jag var enligt Karins önskan ej inne i rummet utan satt i våningen under och läste tidningar. Vid fyrtiden gick jag dock upp och hörde då redan i trappan barnet skrika. Amah'n kom ut och sade att allt gått så bra. Jag väntade en stund men gick så ner på kontoret och började knacka ut telegrammet och just då jag blev tveksam om jag skulle sätta "son" eller "dotter" knackade doktorn på dörren och meddelade att allt var klart och att allt gått mycket normalt och bra. – När jag så sänt av telegrammet och kom upp vaknade Karin just ur sin sövning. –

Så snart jag kommit åt skall jag nu fotografera pilten så att far- och morföräldrarna få se honom. Stora händer och en hög hjässa är för ögonblicket det mest utmärkande för honom, men sådana små varelser lära ändra sig mycket de allra första dagarna. Han ligger nu i en lång klädning (övre delen en present av syskonen, undre av mormodern) och ser sig omkring i sin fina korg. –

Föräldrar – jag skall nu skriva några rader till Carl Vilhelm Patriks morföräldrar också och vill ha båda breven iväg i kväll.

Tusen hjärtliga hälsningar från Föräldrarnas lyckliga

Karin och Patrik

Mer om den nyfödde. Oroliga tider i Europa och i Kina

Brev från Patrik till hans far Carl

Shanghai den 2 augusti 1914.

Mina kära föräldrar,

Dessa rader skriver jag med maskin för att få en kopia samtidigt att skicka via Amerika. De oroliga tiderna i Europa gör oss osäkra om den sibiriska posten kommer fram i vederbörlig ordning. På detta sätt få Ni ändock så småningom något lifstecken från oss.

Här står allt väl till. Karin skriver själv samtidigt härmed. Hon är så kry som förhållandena medgiva, känner sig kanske lite tröttare nu än den första dagen, då de nya glada sinnesrörelserna ryckte upp henne. Men hennes bättring fortskrider jämnt, och i morgon skall hon börja sitta upp litet mot kuddar i sängen.

Vad som gläder oss mycket är att hon har så rikligt med mat åt den lille. För närvarande är det nästan mer än vad som behövs, men hans konsumtionsförmåga växer nog snart. Han är så stark och präktig, att det skulle helt säkert glädja föräldrarna att se honom. När han ligger framstupa på sköterskans knä vid påklädseln efter badet reser han redan upp framkroppen och huvudet med armarna och ser sig omkring. Han är ändock endast 3 dagar gammal. Under natten ger han ojävigt vittnesbörd om hur kraftiga lungor han har. Hans uthållighet med att skrika är förvånadsvärd, och han blir ej blå av ansträngningen. Skrikningen beror på att han håller på att uppfostras till regelbundna måltider. Han får regelbundet mat var tredje timme, men från kl. 9 på kvällen till kl. 6 på morgonen får han ingenting. Det tar en tio dar innan hans mage blivit inställd på måltiderna, säger doktorn, men sen blir det mycket lugnt och skönt för hans mamma. Kanske även för hans pappa. Sista natten var han redan mycket bättre och sade ej ett knyst från 9 till 3. Sen gallhojade han i en och en halv timme, men lugnade sig sen igen. Han äter litet glupskt ibland, så att den del kommer upp igen. Ibland har han också hickat efteråt, men det tycks inte alls bekymra honom. Han ser tvärtom så nöjd och belåten ut.

Förresten fortfar värmen här endast obetydligt minskad. Det är verkligen förvånadsvärdt så varmt Ni haft det hemma. Men det är länge sen vi hade en dag då värmen ej gick upp till mer än 32 i skuggan, och vi skulle tycka det vara en lättnad om det bleve så svalt här igen. Ännu kl. 11 i natt var temperaturen nära 31 i mitt sovrum. Lyckligtvis har det varit litet vind de sista nätterna och det har hjälpt mycket.

De oroliga tiderna hemma i Europa sysselsätta mycket våra tankar. Jag undrar just om riksdagen skall fortfara och köpslå om några dagars övningstid och yrka på nya pansarbåtsutredningar under närvarande förhållande, då det kan gälla vårt lands frihet och oberoende i varje stund. Det vore ej olikt hr Staaff förresten. Även för våra privata planer och förhoppningar kan den rådande osäkerheten bli av betydelse. Måtte Karins vän Tekla Jonsson kunna komma ut via Sibirien som planerat, och måtte vår hemresa i höst ej bli fördröjd. Alla tyska båtar här ha fått order kvarbliva i hamnen tills vidare order, och här ligger just nu den båt på vilken generalkonsul Hultman beställt

hytter för hemresa. Om han ej kan komma ut hit få vi väl bli kvar tills vidare. I ekonomiskt hänseende gör det ju ingenting, om jag bara fortfarande får mina löneförmåner hemifrån (ekonomiskt har jag ju det bättre här än jag får det i Stockholm), men tråkigt blir det särskilt för Karin att ej få se de sina på så länge. Jag är ju mer van vid långa skilsmässor.

Tyskarna i Shanghai, som äro värnpliktiga ha fått bege sig till Tsingtau, där även alla i östern varande tyska, österrikiska och italienska krigsfartyg ligga. Det kanske snart blir allvar av även härute.

Hoppas att allt står väl till där hemma. Jag kan ej säga hur nyheten om Detans förhoppningar till vintern glatt oss! Hoppas också att Vivys förbättring fortskrider jämnt! Tusen hjärtliga tack för Morans vänliga och kärkomna brevkort!

Pappas och Mammans

egen

Patrik

Kriget leder till sämre kommunikationer. Mer om första barnet

Brev från Patrik till hans far Carl

Shanghai, den 6 aug. 1914

Mina kära Föräldrar,

Av tidningsmeddelanden att döma synes det nu mer än sannolikt att mina brev av den 29 juli, som sändes med den tyska posten via Sibirien, aldrig kommit hem, och jag vill därför igen beskriva litet närmare den för oss så stora dagen. Jag sänder detta brev till generalkonsul Clarholm i New York för att av honom sändas vidare med säkraste lägenhet till Sverige, och på det viset hoppas jag att det skall komma fram.

Natten till den 29 juli var en av de varmaste och kvavaste vi haft. Termometern ville ej gå ned under 32° i sovrummen. Vid 12-tiden kom Karin in till mig och sade att hon trodde att hennes stund var kommen. Vi väntade ännu bortåt en timme och då gick jag och telefonerade efter sköterskan och sände en vagn att hämta henne. Hon anlände vid 2-tiden och trodde då att det skulle dröja mycket länge än. Det var en hel del att ordna och det dröjde innan det blev lugn och ro för Karin. Hon kunde dock ej sova alls och kom in till mig ett par gånger framåt morgonen. Hon var vid gott mod fastän naturligtvis trött av värmen och vakan. Vid 7-tiden började det mer på allvar. Doktorn kom vid 10-tiden men trodde då att det skulle dröja tills sent på kvällen innan baby kom.

Det blev en av de varmaste dagarna vi haft. 38° i skuggan enligt observatoriet vid Siccawei [stadsdel i Shanghai]. I staden gingo termometrarna upp till 40° i skuggan. Karin hade det mycket svårt stackars. Sköterskan och den japanska amah'n fläktade henne med solfjädrar och över sig hade hon den elektriska takfläkten, men när luften är så där het hjälper det ej stort.

Vid tretiden bad sköterskan mig telefonera efter doktorn och han kom strax i sin bil. Jag var ej närvarande i rummet enligt Karins önskan. Doktorn gav henne någon insprutning som påskyndade förlossningen och sista stunden var Karin sövd.

Jag hade gått ned på kansliet och knackade ut telegrammet och undrade just om jag skulle sätta "son" eller "dotter", då doktorn kom ned och meddelade att allt var över lyckligen. Det hade gått så bra som möjligt och inga bristningar hade förekommit. Karin hade varit mycket brav, sade han.

Sen har allt gått så jämt och bra. Carl vägde vid födelsen 6 lbs och 6 oz. d.v.s. drygt 3¼ kg, och när han i går vägdes igen, 1 vecka gammal, hade han ökat ½ uns, i stället för att, som visst är det vanliga, minska under sin första levnadsvecka.

I förrgår fick vi äntligen omslag i väderleken och temperaturen gick ned så att i går hade vi ej mer än 26½ grader i rummen och det var en stor lättnad. I dag är det varmare igen, men än ej så varmt som förut.

Vi ha nu genom kriget fått alla våra planer upp och nedvända. Karins vän kan ej komma ut över Sibirien och vi äro mycket ovissa om vi få och kunna resa hem i höst. Allt svävar i det ovissa och vi ha knappt om nyheter från Europa. Endast engelska starkt färgade och censurerade telegram.

Få se om vi därhemma kan få stanna utanför leken länge. Så hemskt det än låter kan jag ej tycka annat än att det skulle göra vårt folk gott att pröva på allvar en gång.

Ja, det är skickesedigra tider nu över hela världen. Det är hårt att vara så långt skilda från sina kära just nu. Postgången är så osäker och 2½ à 3 månader tar det att få svar. Om vi med bestämdhet visste att vi få lov att stanna här tills vidare vore det lättare att inrätta sig därefter. Om Pappa kunde få veta något bestämt därom av någon i departementet vore vi mycket tacksamma för ett telegram därom. Vår telegramadress är endast "Svensk Shanghai". "Reuterswärd" behöver ej stå då ingen annan än jag öppnar telegrammen till konsulatet. Vi ha beställt platser som Ni vet, på en japansk båt, som går härifrån 29 nov., men frågan är om Hultman kan komma ut till dess och ovissa äro vi även om de japanska båtarna komma att fortsätta sina reguljära turer. Kanske få vi lov att fara över Amerika.

Så småningom reder väl ovissheten ut sig, men ju förr den gör det dess bättre.

Priserna gå upp här nu på alla förnödenheter. Det är rusning på speceribodarna och det gör att vi få lov att också köpa hem förråd på en 2 à 3 månader. Så småningom blir det väl bättre då folk ser att det ej är svårt att få in nya varor från Amerika.

Lyckligtvis har jag några tusen dollars på banken. Mina löneförmåner taga lång tid att komma ut hit. Jag har ju också kreditivet att ta till i fall det kniper så att jag tror att jag reder mig under alla eventualiteter.

Hoppas att allt står väl till hemma. Det dröjer nog längen innan vi få höra något från Eder, ty den tyska sibiriska posten, som var på väg när kriget bröt ut, lär vara konfiskerad av de älskvärda ryssarna. Många hjärtliga hälsningar till alla hemmavarande från Föräldrarnas

Karin och Patrik

samt Carl

(Den sistnämnde skriker just sitt bifall till hälsningen)

Japanska påtryckningar och hot om mera våld i Kina. Hårda ord om Englands politik

Brev från Patrik till hans mor Rosa

Shanghai, den 19/8 1914

Min egen kära Mammi,

I den allmänna villervallan i anledning av kriget och Carls födelse ha vi alldeles glömt bort att i tid tänka på att skriva och lyckönska till Morans födelsedag! Aven om dessa rader, som jag hoppas, få slippa fram via Sibirien med ryska posten, komma de nu för sent till vår stora ledsnad.

De avse dock att överbringa våra allra hjärtligaste lyckönskningar till Moran! Måtte Moran få förbli kry och rask! Och måtte vi under Morans nu ingångna nya levnadsår få glädjen återse varandra och i Morans armar få överlämna Morans första barnbarn! Här känna vi oss så avskurna från den övriga världen och veta ej vad vi skola tro om de ödesdigra krigshändelserna i Europa. Alla nyheterna i tidningarna härute äro censurerade av engelsmän och ryssar, så att då kan ni förstå att vi ej få veta mycket och aldrig få vi en opartisk underrättelse. Vi ha fått svenska tidningar t.o.m. 31 juli, men sen ha de stoppat och vi tvivla på att få några fler. Om det ännu finns förbindelser mellan Stockholm och St Petersburg böra Ni kunna sända brev till oss "via Sibirien och Ryssland" men då böra nog breven för säkerhets skull postas på den båt som underhåller förbindelsen, vare sig den är finsk eller svensk. Brev ha vi nu ej fått från Sverige på tre veckor, och vi vänta oss ej att få några förrän en eller ett par veckor in i September. Under tiden börjar det att se krigiskt ut även här i Östern. Japanerna ha i förrgård sänt tyskarna ett utomordentligt fräckt och oförsynt ultimatum. Dess ordalydelse gör det absolut omöjligt för Tyskland att med bibehållen heder acceptera dess villkor – allt under det att det hycklande och skenheligt uppgives ha till ändamål att "bibehålla freden i Östern". Alla utomstående äro upprörda över japanernas tilltag, och alla anse det orimligt kortsynt av England att låta japanerna ta ett sådant steg. När de politiska constellationerna någon gång i framtiden ändrat sig på lämpligt sätt – och de ändra sig ju så ofta hastigt – ha engelsmännen all utsikt att själva få mottaga ett dylikt ultimatum rörande Weihaiwei och Hongkong. Engelsmännens beteende i denna sak är ett förräderi mot den vita rasen och västerländsk kultur. Enda möjliga resultatet av Japans ultimatum blir naturligtvis ett förskräckligt människoslaktande. Ingen vet dock vad som kan komma att hända. Yuan-Shih-Kai håller på att koncentrera trupper på lämpliga platser för att eventuellt med våld hindra att Kinas neutralitet kränkes, och Förenta Staternas hållning i saken är ännu ej klar. Men om alla dessa nationer nu också dragas in i striden, då kan man i sanning tala om ett världskrig! Det blir ju strid runt hela jordklotet! En allas strid mot alla.

Väl är under dessa förhållanden så länge vi få bli i fred. Måtte bara ej när en gång freden återställes, stormakternas fredsslut ha obehagliga överraskningar i beredskap åt oss. I kompensations-politikens tidevarv får man vara beredd på allting, även på det för rättskänslan mest upprörande.

För att övergå till våra privata förhållanden, så står här allting väl till. Sköterskan lämnade oss i förrgår. Carl är nu 3 veckor gammal, nästan på timmen, han har sedan födelsen ökat 5 ½ ounces, vilket visst får anses normalt. Han är ganska snäll och skriker icke mycket om nätterna. Vanligen sover han i ett från 9 till omkring kl. 4, då han blir bytt, varpå han somnar igen mycket snällt och sover ända till halv sex eller sex. 6 är hans nattid, och sen får han var tredje timme hela dagen. Han sover nästan hela dagen utom mellan 3 och 9 e.m. Då ömsom sover han och ömsom skriker han, men långa timmar kan han ligga vaken och snäll. Men när mattiden nalkas blir han vanligen litet skrikig.

Vi ha nu blott en japansk amah som hjälper Karin med honom. Karin gör dock det mesta själv. Har även badat honom själv. Hon är ännu litet svag förståsk och känner värmen rätt mycket. Vi ha dock något bättre temperaturförhållanden, sällan mer än 34° i skuggan. Frampå morgonen går temperaturen upp till 26°. Omm en 14 dar anses det dock att vi få bättre och svalare nätter. Hösten skall vara mycket skön här, och då hoppas jag att hon fullt återvinner sina krafter igen. För Carls skull komma vi nog ej att inlåta oss mycket på umgängesliv här, och under de rådande allvarliga tiderna blir det väl ej så mycket societetsliv heller.

(...)

Det har varit förskräckligt läsa i tidningarna om eldens härjningar vid Kåfalla och vi äro så otåliga höra närmare därom i brev. Ge ej statsjärnvägarna någon ersättning. Jag tycker ej att de ha iakttagit nödvändig försiktighet i den rådande torkan och att de både moraliskt och juridiskt böra göras ansvariga för de stora förlusterna, markförsämring etc.

(...)

Ja, farväl nu för denna gången. Jag närsluter ännu ett par foton av Carl 4 dar, resp. 8 dar gammal.

Hjärtligaste hälsningar till alla hemmavarande

Från Morans egen Patrik

Och Karin

Samt Carl

(Den sistnämnde har sparkat på brevet som tecken till bifall till hälsningen.)

Rosas bror Reinhold stupar vid Marne. Planer på båtresa hem via Suez

Brev från Patrik till hans föräldrar Carl och Rosa

Shanghai, den 27 okt. 1914

Mina kära Föräldrar,

Hjärtligt tack för Morans brev den 27 sept, vilket jag fick häromdagen och vilket bragte mig den sorgliga nyheten om Onkel Reinholds död på slagfältet vid Marne. – Underrättelsen härom kom mycket oväntat för mig och har upprört mig mycket. – Hur det nu var, så hade jag ej satt mig in i att också Onkel Reinhold måste ut i kriget. – Stackars Tante Marion och de båda faderlösa små kusinerna! – Äro ej Tante Marions båda bröder ute i striden också på engelsk sida? –

Det var som om jag först riktigt kände vad det förskräckliga kriget vill säga nu när en av våra närmaste fallit offer därför. – Tänk att aldrig mer få se och språka med vår snälle och godhjärtade Onkel Reinhold!

Mätte ingenting hända Onkel Heinz! Det skulle ju vara förskräckligt för Tante Aga. Han är ju allt för henne!

Stackars Wilhelm, måtte förlamningen giva medd sig så småningom så att han ej blir invalid för livet. – Och måtte Thilo få tillfälle att utmärka sig och ta revanche för allt vad han fått utstå här i livet redan!

Igår fingo vi Vivy's brev av den 18 sept. och idag, märkvärdigt nog, hennes brev av den 29 juli med den söta tröjan för Carl. Tacka henne så hjärtligt för allt! Vi ha av en härvarande fru fått ett par virkade tröjor åt Carl, men Vivy's modell är bra mycket trevligare!

Posten är märkvärdigt snäll: så småningom tycks det ena efter det andra komma fram. Några brev hemifrån ha vi dock säkert ej fått än – det förstå vi av dem som kommit fram – särskilt ej breven som närmare beskrivit den stora skogsbranden. Men därom få vi väl höra när vi komma hem.

(...)

Vi hålla nu på att rusta oss för resan. Tänk att jämt en månad idag ge vi oss iväg. Sjövägen via Suez är den enda tänkbara för oss, och vi ha all anledning att tro att den skall gå lyckligt. Att resa via Sibirien är ej tänkbart. Vi ha hört från flera håll berättas om en namngiven fransk dam som for hem den vägen med sitt 3 månader gamla barn, som var dött vid framkomsten. Det är ej endast skakningen som är riskabel. Tänk på renhållningen, badning etc. under 15 à 20 dar i tåg, då man ej kan få tvättat. vanliga tåg utan sovvagn och utan restaurantvagn, mitt under den kallaste perioden.

Hur lätt kan det ej bli trassel med eldningen i sådana tåg! Riskerna äro alldeles förstora. På en japansk båt löper man ingen risk till England. Från England hem är ju resan förknippad med viss fara för minor, men kommer vi bara så långt som England kunna vi nog ta oss hem, vare sig det blir via Bergen eller Göteborg.

Vår båt, Miyazaki Maru, lägger till i Marseille den 5 januari, så att Ni kunna adressera brev och tidningar oss till mötes dit under adress "Consulat de Suède". Den 15 januari böra vi vara i London och hämta vår post där på svenska legationen.

Som Karins vän Tekla Jonsson nu ej kommer ha vi beslutat att taga med oss vår snälle O-Ura-san, som sköter Carl alldeles utmärkt och gerna vill följa med. Vi komma sålunda att uppträda med japansk barnsköterska. Nu rusta vi ut Carl med allehanda varma saker för att han ej skall taga skada av klimatförändringen. En tjock vadderad bär-kimono har O-tama-san förfärdigat åt honom. En fin snövit päls av kaninskinna ha vi också gjort honom med tillhörande pälsmössan. Han ser så söt ut i den. Och så har han fått ett fjäderdunstäck till sin korg, viket Karin sytt, och allehanda underkläder. Jag tror att han är riktigt bra rustad nu.

Om en vecka eller så börja vi packningen. Hultmans resa den 3^e från Petrograd och vi vilja därför vara färdiga till den 15 november. Om Hultman kommer den 16, som jag hoppas, reser jag på en iltur upp till Peking. Kommer han ej förrän senare får jag tyvärr ej tid att resa dit. Det skulle vara synnerligen tråkigt. –

Mamma skrev i ett brev att Pappa skulle samtidigt skriva rörande penningförhållandena. Detta brev har dock aldrig nått mig. I går fick jag mina månadspängar från Handelsbanken och jag ser därvid att Pappa i alla fall haft godheten att sända mig 500 kronor. Tusen hjärtliga tack, kära Pappa! Den som hade gott om penningar borde kunna göra en hel del i fondaffärer. Grängesbergarna ha ju gått ned mycket nu till följd av Englands oförskämda åtgärd att förklara malm som krigskontraband. Det måste väl ändå vara en tidsfråga tills Grängesbergarna går upp igen. Så snart fred slutet bör väl malmexporten taga vid i större skala än hittills. Bara Sverige ej blir invecklat i kriget! –

Det känns skönt att vara så nära avresan. Tänk att få komma hem och få en egen våning. Att bo bland andra människors fula möbler är ej så roligt. Men nu tänka vi ej så mycket därpå mera, utan huvudsakligen på huru vi ska ordna för oss i Stockholm. Till vår glädje se vi i tidningarna att hyrorna i Stockholm synas ha en nedåtgående tendens.

Nu farväl denna gången, kära Pappa och Mamma. Hoppas att Ni äro krya och raska och att Pappas mag-åkomma ej var något långvarigt. Hälsa syskonen så hjärtligt!

Pappas och Mammas egen

Karin och Patrik

Svårt planera hemresa i krigstid

Brev från Patrik till hans föräldrar Carl och Rosa

Shanghai den 12 november [*årtalet 1914 onämnt*]

Mina Kära föräldrar!

Det är svårt att ordna något på förhand i dessa tider. När jag skrev sist voro vi övertygade om att vägen via Suez var den bästa för hemresan, och det var den nog även då. Men nu, sedan Turkiet kommit med i kriget och när som helst kan tänkas stänga Suez-kanalen, ställer sig saken helt annorlunda. Nu återstår blott för oss vägarna via Amerika och Sibirien. Den förra är fruktansvärt dyr och mycket oberäknelig, i det att vi kanske kunna få ligga och vänta på båtlägenhet länge och väl i New York. Dessutom är den 6-10 dagars resan över den amerikanska kontinenten i de obekväma amerikanska tågen synnerligen riskabel med ett 4 månaders barn.

Återstår endast Sibirien. Även den vägen är allt annat än lockande nu, då expresstågen ej gå utan man är tvungen färdas i posttåg som ej har restaurangvagn. Vi ha talat med doktorn om skakningen, och han tror ej att det kan vara farligt om Carl får ligga i en hängande bädd. När han for ut till Shanghai hade han sällskap med en dam som hade med sig ett 3 månaders barn och det gick alldeles utan äventyr. Det är således möjligt att fara den vägen och vi få lov försöka den, fastän det minsann ej blir någon nöjesresa. Vi ha hört oss för så noga som möjligt och rusta oss på bästa vis. Vi få lov ta lakan, filtar och kuddar med själva, då man kan riskera få tåg utan sovvagn. Likaså belysningsmedel, då det är klen beställt med dylikt i posttågen. Toiletten blir ej så angenäm, då vi få vara beredda att gå till ändan av korridoren i en del tåg. Man får byta tåg en 4 gånger i Sibirien, och det beror på om man har tur att få goda vagnar eller ej.

Matfrågan är den besvärligaste kanske. Man får gå av vid stationerna och äta. Det lär ej vara så omöjliga matförhållanden vid stationsbuffeterna, men man kan riskera att få vänta länge och väl mellan matstationerna, så att vi måste ha med oss ej så litet matsäck. Det är ju så viktigt att Karin får regelbunden mat för att hon skall kunna ge åt Carl. Från Omsk till Petersburg, 3 dagar, ha vi dock express.

Vi få sålunda leva på fältfot litet, och resa härifrån den 23 dennes, stanna i Peking några dagar och fara därifrån den 1 dec. och hoppas då vara i Petrograd den 18 december och hemma till julen. – Det enda goda med denna resa är att vi komma fram en månad tidigare, och det är ju alltid något att glädja sig åt.

Vår snälla amah kommer med och vi taga tre första-klass biljetter och två halvkupéer med dörr emellan och få försöka ta saken från den intressanta sidan. –

Här står allt väl till. Carl har blivit vaccinerad igen – förra gången tog inte – och är till följd därav litet kinkig idag. Han har fått en stor koppa som sväller duktigt och gör honom litet ont. Annars är han kry med god appetit och ser frodig ut. Ett nytaget litet fotografi närsluts till bevis.

Här är nu huset upp- och nedvänt. Vi ha haft packare här som gjort i ordning 12 lådor och den 15 komma de igen och packa det sista. Koffertarna äro framme och Karin packar och plockar hela dagarna, när vi ej äro ute och handla. Vi ha en ständig storm av konsthandlare i huset dessa dagar, som fått nys om att vi ämna fara och utbjuda sina skatter åt oss. En hel del småsaker ha vi köpt, då detta är sista tillfället för oss att komma åt något kinesiskt.

I afton skola vi på middag hos danske generalkonsuln och om lördag hos en tysk fru Eberhardt, född svenska. Om söndag, d. 15 nov., flytta vi härifrån till löjtnant v. Heidenstam som har ett mycket stort och rymligt hus och som gäsfritt bjudit oss att bo hos sig under sista veckan tills Hultmans återkommer medan konsulathuset ordnas igen så att det blir som det var när vi togo det i besittning. Hultmans reste från Petersburg den 3 nov. och vi vänta dem hit omkring den 20. Den 23 måste vi fara för att vara hemma till jul. Hoppas att våra planer gå i lås nu äntligen så att de ej behöva ändras igen.

I förra veckan fingo vi äntligen de brev som sändes hemifrån i slutet av juli, och det var mycket intressant att läsa om branden. Jag undrar just om alla våra brev hem kommit fram så småningom.

Hoppas att Ni alla äro krya hemma! Tänk vad det skall bli roligt att få komma hem igen ett tag – och visa upp Carl!

Med många hjärtliga hälsningar till alla hemmavarande från oss alla tre

Pappas och Mammas egen

Patrik